

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ІМЕНІ М.С. ГРУШЕВСЬКОГО НАН УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
НАЦІОНАЛЬНА СПІЛКА КРАЄЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

2020 №3 (153)

Головний редактор
С. М. Шуміло

Шеф-редактор
С. О. Павленко

**Заступники
головного редактора**
В. О. Дятлов, О. Б. Коваленко

**Відповідальний
секретар**
В. В. Шуміло

**Випускові
редактори**
С. А. Токарев, Е. Л. Міден

Редакційна рада

І. М. Аліференко, Г. В. Боряк, О. Я. Гаранін, І. Б. Гирич, С. Л. Лаєвський,
В. М. Лозовий, О. П. Моця, Ю. А. Мицик, Г. В. Папакін, М. О. Носко, Н. Б. Реброва,
Т. Розен, О. Г. Самойленко, В. А. Смолій, Ю. О. Соболев, С. В. Шумило, О. П. Реєнт

Редакційна колегія

А. М. Боровик, С. Ф. Веремєєв, О. М. Веремейчик, Г. В. Вертієнко, О. І. Галенко,
В. О. Дятлов, Я. В. Капранов, О. Б. Коваленко, І. В. Кондратьєв, Т. П. Льонінгрєн,
С. М. Ляшко, О. О. Маврін, Р. В. Маньковська, Є. Остапчук, А. М. Острянюк,
В. М. Пекарчук, С. М. Плохий, В. М. Половець, О. А. Прігарін, О. Я. Рахно,
Г. Хаусман, В. Г. Ченцова, О. Є. Черненко, Д. Чишмеджєєв, Н. В. Шліхта,
К. М. Ячменіхін

Наказом МОН України №1328 від 21.12.2015 журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з історії

Статті журналу індексуються в **Google Scholar** та **OpenAIRE**

Журнал видається за фінансової підтримки Чернігівської облдержадміністрації
6 разів на рік

Міністерство юстиції України. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації Серія КВ № 23837–13677Р від 03.04.2019

ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Адреса редакції: вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна
Телефон для довідок: +38-(046)-295-7418
E-mail: pavlenkoso1955@gmail.com
Старий сайт журналу: siver-litopis.cn.ua
Новий сайт журналу: journals.urau/index.php/2518-7422

INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE OF THE NAS OF UKRAINE
M.S. HRUSHEVSKYI INSTITUTE OF UKRAINIAN ARCHEOGRAPHY AND
SOURCE STUDIES OF THE NAS OF UKRAINE
T.H. SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY «CHERNIHIV COLEHIUM»
NATIONAL ASSOCIATION OF LOCAL RESEARCHERS OF UKRAINE

SIVERIAN CHRONICLE

SCIENTIFIC JOURNAL

2020 №3 (153)

Editor-in-Chief
S. Shumilo

Managing Editor
S. Pavlenko

Deputies of the Editor-in-Chief
V. Diatlov, O. Kovalenko

Executive Secretary
V. Shumilo

Technical Editors
S. Tokariev, E. Miden

Editorial Council

I. Aliferenko, H. Boriak, O. Haranin, I. Hyrych, S. Laievskyy, V. Lozovyy, O. Motsia,
Yu. Mytsyk, H. Papakin, M. Nosko, N. Rebrova, T. Rosén, O. Samoilenko, V. Smolii,
Yu. Sobol, S. Shumylo, O. Reient

Editorial Board

A. Borovyk, S. Veremeev, O. Veremeichyk, H. Vertiienko, O. Halenko, V.
Diatlov, Ya. Kapranov, O. Kovalenko, I. Kondratiiev, T. Lönngren, S. Liashko,
O. Mavrin, R. Mankovska, J. Ostapczuk, A. Ostrianko, V. Pekarchuk, S. Plokyh,
V. Polovets, O. Prigarin, O. Rakhno, G. Hausmann, V. Chentsova, O. Chernenko,
D. Cheshmedzhiev, N. Shlikhta, K. Yachmenikhin

By the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine №1328 from 21.12.2015 the journal is included in the List of scientific professional editions of Ukraine whose publications are incorporated in the results of the dissertation works on history
Journal articles are indexed in **Google Scholar** and **OpenAIRE**

The magazine is published with the financial support of the Chernihiv Oblast State Administration 6 times a year

Ministry of Justice of Ukraine. Certificate of State Registration of the Print Media Series
KV № 23837–13677R from 03.04.2019
ISSN-print: 2518-7422
ISSN-online: 2518-7430

Address of the Editorship: 53 Hetmana Polubotka Street, Chenihiv, 14013, Ukraine
Phone for reference: +38-(046)-295-7418
E-mail: pavlenkoso1955@gmail.com
Old journal site: siver-litopis.cn.ua
New journal site: journals.uran.ua/index.php/2518-7422

ЗМІСТ

У глиб віків

Половинська В. Епоха Ярослава Мудрого: дискусійні питання та спроба знайти відповіді у скандинавських джерелах 4

Історія міст і сіл

Солдатова К. Історико-демографічна характеристика парафіян церкви Покрови пресвятої Богородиці міста Батурина (за сповідними розписами 1757 року) 15

Церковна старовина

Шуміло В. Єпископ Глухівський та Ніжинський Дамаскін (Цедрик) як один із головних ідеологів ІПЦ в Україні 28

Мовою документів

о. Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 19) 61

Інструкція В. Іскрицькому, королівському секретареві, посланцю короля Яна III Собеського до козаків Лівобережної Гетьманщини 1682, липня 29 (?). – Яворів (?) (переклав з польської **о. Ю. Мицик**) 104

Пилипенко О. Документи з особового фонду Андрія Жука (частина 2) 110

Розвідки

Орленко О., Салтан Н., Салтан О. «Вивчаючи політичну карту частин світу, треба ясно уявляти, хто з ким і проти кого». Навчальні програми з географії народних шкіл Харкова часів німецької окупації, 1941–1943 рр. 115

Дробязко Н. Нагороди Григорія Орлика у фондовій колекції Національного заповідника «Гетьманська столиця». 136

Рига Д. Навчально-виховний простір Чернігова 1920–30-х років та зміни гімназійно-освітньої парадигми в суспільстві 142

Всесвітня історія

Гулак І. Теоретичні аспекти податкової системи в Російській імперії. 151

Філологічні студії

Чапля О. Риторична стратегія «Слова про Закон і Благодать» митрополита Іларіона 157

Бомко Л. Страсті Христові у проповідях Йоаникія Гаятовського та Лазаря Барановича. 164

Ювілеї

Ольховик Л. Історія Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського в особах її очільників (до 80-річчя з нагоди його заснування) 174

Народознавчі нотатки

Гринь М. Літопис села Кобижчі та його околиць у мікротопонімах 191

Рецензії. Огляди. Анотації

Шуляк С. Беценко Т. П. Ромен (гіпотези про походження назви міста Ромни Сумської області та мікротопонімії поселення). Суми: Мрія-1, 2020. 108 с. 204

Гордієнко Д. І на камінні ростуть дерева (Маврін О. О. Неочікувані здобутки втраченого часу: теорія і методика археографії в УРСР (40-ві – 80-ті роки ХХ ст.): [монографія] / НАН України, Археографічна комісія, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. К., 2018. 352 с.) 207

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко

●

З НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ (XVII–XVIII СТ.) (ЧАСТИНА 19)

DOI: 10.5281/zenodo.3949792

© Ю. Мицик, 2020. СС BY 4.0

© І. Тарасенко, 2020. СС BY 4.0

Метою цієї публікації є введення до наукового обігу важливих документів, створених гетьманами України Іваном Мазепою, Данилом Апостолом, Кирилом Розумовським, рядом полковників та іншої старшини Гетьманщини. Їх публікація дозволяє доповнити «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», а видання останнього є одним з актуальних завдань української археографії. Публікується також різноманітна ділова документація Гетьманщини (купчі, скарги тощо). Крім того, аналізуються інформаційні можливості цих джерел, виявляються особливо цінні свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу вводяться архівні, недруковані джерела, які зберігаються в зібраннях Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, Національного музею історії України, архівосховищ Польщі (Архів Головних Актів Давніх у Варшаві, Музей Чарторийських у Кракові). Вперше встановлюються важливі факти з соціально-економічної, військово-політичної, церковної історії України останньої чверті XVII–XVIII ст., розглядається діяльність судових органів, повсякденне життя українського народу. У результаті дослідження доповнено знання про військові дії часів Руїни, Чигиринські походи, дипломатичну діяльність гетьмана Івана Мазепи, участь українців у походах російської армії XVIII ст.

Особливо важливою є група документів, що стосуються Стародубщини. Ця етнічна українська земля нині знаходиться в складі Росії і там робиться все можливе, щоб стерти пам'ять про її історичну належність. В самій же Україні історія Стародубщини довгий час вимушено не вивчалася, й зараз ці дослідження тільки починаються.

Ключові слова: універсал, листи, гетьман, Церква, купчі.

У черговому випуску ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії Сіверщини вже говорилось у попередніх частинах даної статті). Всього в цій частині статті наводяться тексти 55 документів, у т. ч. 21 – XVII ст., а 34 – XVIII ст., два у вигляді регесту (№№ 2, 21). Майже всі наведені джерела зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ), лише деякі походять з відділу рукописів Національного музею історії України (далі – НМІУ) (№ 20, 22) та з польських архівосховищ Кракова – Бібліотека Чарторийських (БЧ) й Варшави – Архів Головних Актів Давніх (АГАД) (№№ 3, 25, 28, 36).

Серед представлених документів необхідно знову виділити ті, що доповню-

ють «Український Дипломатарій XVI – XVIII ст.», тобто універсали й листи гетьманів, полковників, взагалі старшини. У першу чергу тут представлені універсали й листи гетьманів Івана Мазепи – 2 документи (15, 20), Данила Апостола – 3 (31, 33, 37), Кирила Розумовського – 2 (49, 52), генерального судді і наказного гетьмана Михайла Вуяхевича – 1 (19), кошового отамана Івана Малашевича – 1 (28), стародубських полковників Петра Рославця – 1 (1), Семена Самойловича – 2 (6,8), Генеральної військової канцелярії (далі – ГВК) – 1 (44), Тимофія Жоравки (Олексієвича) – 5 (5,8, 11, 15, 16, 17), переяславського полковника Дмитрашки Райчі – 1 (2), охочекомонного полковника Іллі Новицького – 2 (14,18), чернігівського полкового обозного Івана Сахновського – 1 (53), сотників – 4 (27, 28, 38, 39). Не менш важливо, коли йдеться про листи, імена адресатів, зокрема шведської королеви Ульрики Елеонори, гетьманів Івана Мазепи, Івана Скоропадського, Данила Апостола, генерального судді Івана Чорниша, стародубського полковника Михайла Миклашевського, стародубського обозного Павла Скоропи, мглинського сотника Олексія Єсимонтовського та ін. Зазначимо, що в цій частині статті добре представлені документи, котрі стосуються переважно Стародубського полку (всього 22 документи). Не слід забувати, що Стародубщина є споконвічною територією України, і оскільки її було приєднано до Росії, підлягає жорсткій русифікації, про її належність до України не можна було й згадувати. Тому-то й наводимо документи щодо її минулого гетьманської доби, оскільки з часів діяльності історика О.М. Лазаревського вони майже не публікувалися.

Почнемо з документів XVII ст., яких збереглося менше, і вже тому вони найцінніші. Відкриває публікацію лист 1660 р. стародубського полковника Петра Рославця, адресований царському воєводі Юрію Долгорукому. Він зберігся в копії, знятій українськими істориками у другій половині 20-х рр. XX ст. з оригіналу, який зберігався в московському «Древнехранилищі» (нині – РДАДА). У цій копії бракує початку листа, копіюстом були зроблені несуттєві скорочення (так подано «в-ва», коли в оригіналі «величества»). В цьому ж листі висловлена підтримка Рославцем переяславського полковника Якіма Сомка, який претендував на гетьманство. Документ № 2 поданий у вигляді регесту – це лист 1671 р. відомого дипломата Речі Посполитої Яна Гнинського до князя Радзівіла (Домініка Миколая або до Міхала Казимира або до Станіслава Казимира). За умовами Андрусівського перемир'я Київ мав перейти через деякий час до Речі Посполитої, однак Москва відмовилася це зробити й погрожувала новою війною, отже, ця стаття перемир'я так і не була виконана. Під № 3 подається переклад з польської листа 1674 р. переяславського полковника Родиона Дмитрашка (Димитрашка Райчі) до серадзького підчашого. Листа було написано у таборі під Смілою, де якраз тоді перебував Дмитрашко і там з'єднався з гетьманом Іваном Самойловичем та князем Г.Г. Ромодановським, щоб рухатися на Чигирин. Тут, крім привітань з нагоди обрання Яна Собеського королем Речі Посполитої, містяться важливі подробиці щодо взяття в полон Мазепи Іваном Сірком, політичних маневрів гетьмана Петра Дорошенка, планів походу кримського хана на Поділля і протидії цим намірам Дмитрашка (№ 3).

У документах №№ 5, 6, 8, 9, 12, 14, 16, 17 подані універсали стародубських полковників Тимофія Жоравки (Олексієвича) та гетьманича Семена Самойловича. У першому з них 1678 р. Жоравка стверджував приналежність козаку Петру Андросовичу наданого йому раніше стародубськими полковниками села Туренково. У другому 1682 р. (№ 6) гетьманич затверджував розмежування земель на користь значних козаків – братів Михайла та Іллі Рубців. Цікаво, що тут згадується Тимофій Олексієвич, тобто Жоравка, але не як полковник, а стародубський городовий отаман. У наступному універсалі гетьманич замирював конфлікт за землю вже між самим братами Рубцями і затверджував розмежування

між ними (№ 8). Документ № 12 – це універсал 1687 р. того ж Жоравки, і ним стверджувалися права козака Микити Матвієнка на сіножать, за його відсутності (Микита брав участь у першому Кримському поході) місцеві вїт і десятник стали присвоювати. Цей Матвієнко був жителем села Бутівська, яке нині перебуває у складі Клинецького району Брянської області РФ. Такої ж категорії були й інші три універсали Жоравки 1688 р. (№ 15, 16, 17). Перший з них надавав значному військовому товаришу Федору Пучковському у володіння село Врянці (Урянці) «в ключу Почеповском» (нині – село Унецького району Брянської області). Це село давалося йому взамін попередньо наданної «Слободки Булашови». Цікаво, що Жоравка видав універсал «прихилиючися ...до листу...Мазепи». Цей гетьманський «лист» був опублікований І.Л. Бутичем¹. Другий (№ 16) знаходимо у складі випису 1688 р. зі стародубської міської книги. У ньому були названі представники міського уряду Стародуба, до яких прибув Іван Романовський, «значний товариш полку Стародубовского, житель мглинский», щоб вписати в міські книги універсал Жоравки. Цим універсалом Романовському надавалися «певние кгрунта, меновите ... займище, прозиваемое Есимонтовское, над рікою Воронусою и Олшаною лежачое». У третьому (№ 17) Жоравка надав такому ж значному козаку Григорію Ференсбаху (Кожуховському) право збудувати млин «в селі Кириковці на річці Цитві». Лист 1683 р. Жоравки (8) вперше засвідчує його перебування на посаді наказного стародубського полковника. Універсал Мазепи доповнює картину концентрації маєтностей в руках охочокомонного полковника Іллі Новицького, котрий фактично був головним воєначальником на південному відрізьку кордонів Гетьманщини*.

Документ № 19 – це лист 1689 р. генерального судді Михайла Вуяхевича до міської верхівки Борзни. Він стосується кримінальної справи: вбивства Грицихою Плющенко своєї служниці Катерини, про що ми публікували документи в попередній статті². Інші документи щодо цієї справи були вже опубліковані нами на сторінках «Сіверянського літопису»³. Варто зазначити, що тут Вуяхевич титулується ще й наказним гетьманом і вперше виступає у такій якості. В документі № 7 міститься ухвала 1683 р. стародубського міського суду щодо майнового конфлікту між удовою шептаківського сотника Ганною та її сином Пилипом. Тут, безперечно, мова йде про сотника Василя Черняя, каденція якого припадала на 1675 р. Останньою чвертю XVII ст. датовані чотири купчі (№№ 4, 10, 11, 22). Перша стосується Ічні, і в ній названі представники верхівки цього міста. Ще дві купчі стосуються Стародуба, Вороніжа й Любеча. В купчій (№ 21) згадується, зокрема, Іван Холодович, зять Лазаря, воронізький купець.

Тут щільніше підходимо до статті гетьмана Мазепи та переходимо у XVIII ст. У 1688 р. йому доповідав листом охочокомонний полковник Ілля Новицький (№ 13) про успішний похід на ординців і наміри останніх вчинити набіг на Україну. Іншим листом того ж року (№ 18) Новицький інформував Мазепу про успішне виконання його наказу: нападу на Очаків 19 жовтня. Цей лист підписали також інші охочокомонні полковники, і було вказано кількість козаків кожного полку, які брали участь в операції. Під номером 21 вміщено універсал Мазепи 1693 р., адресований, у першу чергу, переяславському полковнику Івану Мировичу стосовно збору горілчаних податків, які мають присилатися в Батурин для сплати охочим полкам. Під номером 23 подано лист матері Мазепи (ігумені Марії-Магдалини) до стародубського полковника Михайла Миклашевського. Хоча цей лист і друкувався раніше⁴, однак, зважаючи на його значення й важкодоступність публікацій,

¹ Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Уп. І. Бутич. НТШ Київ, Львів, 2006. Ч. II. С. 71–72.

² Мищик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (ч. 11). *Сіверянський літопис*. 2018. № 4. С. 73.

³ Там само.

⁴ Уманец Ф. М. Гетман Мазепа. Санкт-Петербург, 1897. С. 452–453.

вважаємо за доцільне подати його і в СЛ. Під № 24 подано регест супліки 1703 р. на ім'я гетьмана Івана Мазепи колишнього стародубського полковника Жоравки про захист їх від несправедливого позову старобрядця Микити Михайлова та «распросные речи» останнього. Цей документ був відомий ще ніжинському історичу М.І. Лілеєву, який у книзі «Из истории раскола на Ветке и в Стародубе XVII–XVIII вв.» (Київ, 1895) подав дуже скорочений його переказ (С. 145 – 146). Документ № 25 стосується важливої події мазепинської доби – Селянської війни під керівництвом Кіндрата Булавіна. У новині 1708 р. подаються відомості про останній період повстання й самогубство Булавіна. Подаємо й документи пізніших років стосовно мазепинців. Насамперед це лист 1720 р. кошового отамана Івана Малашевича до шведської королеви, сестри Карла XII, Ульріки Елеонори (№ 28), в якому запорожці просили її про підтримку. Ця королева правила у 1719–1720 рр., а потім передала престол своєму чоловіку Фрідріху I Гесенському (панував у 1720–1751 рр.). Однак до неї продовжували звертатися як до королеви, яка мала серйозний вплив на політику Швеції. Тут подаємо лист до неї 1731 р. дочки гетьмана-емігранта Пилипа Орлика – Варвари (№ 37), який нам люб'язно погодився перекласти із старонімецької історик з м. Бергіш Гладбах під Кольном (ФРН) Гельмут Пенгер (Helmut Penger), за що висловлюємо щире подяку. У цьому листі зі Стокгольма, підписаному власноруч Варварою, міститься прохання про допомогу їй і матері в тяжкій скруті. На цьому документі цієї публікації про Мазепу й мазепинців вичерпуються. Щоправда, у виписку із мглинської канцелярської книги 1727 р. говориться про втечу зі Смоленщини кріпака Григорія Савельєва з сім'єю в Стародубщину, що сталося «по руїні шведской» (№ 30).

Тепер переходимо до документів XVIII ст. Найбільшу цінність тут становлять гетьманські та полковницькі універсали й листи. Спершу зазначимо два листи 1719 і 1722 рр. бахмацького сотника Семена Боровського. Перший лист був адресований гетьману Івану Скоропадському (№ 27). Сотник скаржився на крайню бідність своєї сотні, просив дозволити ярмарок у Бахмачі на свято Преображення Господнього «для спарта сотенного», а також захистити сотнян від здирств городиського старости. Цей лист був написаний у с. Курінь (суч. Бахмацького р-ну). Другий лист (№ 29), писаний у тому ж селі, адресувався генеральному судді Івану Чорнишу. У ньому йдеться про заснування хутора пана Маковського (очевидно, представника старшинського роду Кролевецької сотні) у Біловезькому степу. Згадується й про визначення місця для хутора, що здійснив батуринський сотник (Данило Стожок) з канцеляристом Остафієм, про конфлікт за межу з жителями с. Гайворон (нині в Бахмацькому р-ні). До них прилягають листи 1729 р. до мглинського сотника у 1723 – 1732 рр. Стародубського полку Олексія Єсимонтовського (№№ 34, 35), написані, напевно, його слугами. У першому листі Лавріна Лукнинова (?) йшлося про боржників сотника, в т. ч. про козака «з сотни Новгородской», тобто Новгород-Сіверської, у другому Мойсей Дмитрович доповідав про земельні справи. У листі 1734 р. Матвій Жураковський писав до стародубського полкового комісара Івана Лашкевича про збір податків Шептаківській волості на утримання російської армії (№ 40). Цей документ проливає світло на маловідомого представника козацького роду Жураківських, який у 1734 р. отримав чин бунчукового товариша.

Звернімося тепер до купчих, яких цього разу наводимо небагато. 1711 р. датований випис зі стародубських міських книг, який містить в собі купчу (№ 25). Продавцем землі виступає «Микита Пархомович, житель села Кузнец сотні Поипутской». Село Кузнец – це нині село Кузнеці в Гордіївському районі Брянської області, а про Поіпутську сотню взагалі нічого невідомо. Можливо, йдеться про другу назву Новоміської сотні? Адже р. Іпуть – права притока Сожу, протікає переважно територією Білорусі, і тільки її верхів'я проходили по землях цієї со-

тні. Прокіп Силенко перебував на посаді стародубського обозного у 1705–1714, 1722 рр., а обов'язки наказного стародубського полковника виконував у 1701, 1703–1704, 1706–1707, 1708, 1709, 1710, 1712 рр. Перебування ж його на цих посадах і в 1711 р., засвідчує тільки цей документ. Тим же роком датована чолобитна Федора Лисовського (№ 26), новгород-сіверського сотника у 1715–1718 і 1722 рр. Однак у ній згадується про перебування його на цій посаді у 1711 р. («будучи мні на уряді сотничества новгородского»), але тоді сотником був Семен Березовський! Йдеться і про інтриги проти Лисовського його конкурентів Данила Куневського (Кутневського) й Парфена Пекалицького, котрі обіймали цю посаду відповідно у 1712–1715, 1729 та 1718 рр. (як наказний). Ще одна купча датована 1735 р. (№ 43) і в ній йшлося про продаж землі в с. Долботові (нині – Погарського р-ну Брянської обл.) Євдокимом Ключованимом, жителем Погара, слюсарем військовим. У 1749 р. відбувся суд між селянами с. Мартинівки Івангородської сотні Ніжинського полку та Андрієм Лизогубом. Суд розглядав конфлікт за землю між ними, а в документі наводяться тільки свідчення мартинівського отамана, підкріплені даними ряду свідків з с. Гайворона. Цікаво, що в джерелі фігурує як веркіївський сотник конотопський житель Стефан Костенецький, однак такий сотник взагалі не згадується в літературі. Неясно, чому Семен Маркович названий тут роменським сотником. Ця особа дійсно була сотником у 1738 р., але у 1749 р. цю посаду обіймав Іван Маркович. Що тут, описка чи дійсно Стефан був тоді роменським сотником?

Гетьманські документи представлені насамперед трьома універсалами Данила Апостола. У першому з них 1727 р. (№ 31) йдеться про збереження привілеїв жолдаків, поселених у с. Жолдаківці, тобто Жолдаках Конотопської сотні (нині Конотопському р-н Сумської обл.), засуджуються селяни, котрі чинили їм кривди з наказу «дозорци батурина Гудовича» (можливо, Андрія Павловича Гудовича). Другий універсал 1728 р. (№ 33) стосується сіл Конотоп і Смяч Седнівської сотні та Хрипківки Городнянської сотні, які Мазепа надав своєму пасинку у 1691 р. (Тут слід мати на увазі універсал Мазепи від 22.04. 1691 р. за ст. ст.⁵). Цей універсал подібний до іншого, який видав Апостол 26 (15). 01.1728 р.⁶, але все ж є окремим документом. Третій універсал 1733 р. (№ 37) – це по суті проїжджий лист Василю Лисаневичу, випуснику Києво-Могилянської академії, мглинському сотнику Стародубського полку в 1740 – 1761 рр.⁷. Він був членом Кодифікаційної комісії (1728 – 1741 рр.), на що вказувалося в універсалі: було «указом нашим велено перевод и свод книг правных ... сочинять». До Апостола було адресовано три документи (№№32,37, 39). Перший з них – це скарга жителів Сосниці на сотника Павла Омелянова. Тут, безперечно, йдеться про сосницького сотника Павла Омеляновича Сангурського, каденція якого припадала на 1723–1734 рр. Скаржаться вони й на слідчих, які недобросовісно провели «розиск»: на Романа Юрченка та Івана Филиповського. Про першого відомо, що він дійсно був осавулом Переяславського полку в 1723–1725 рр., але невідомо, щоб він обіймав дану посаду в 1728 р. У другому документі – листі Андрія Лизогуба, датованого 1733 р., – містилася скарга на графа Рагузинського, який прилучив до своїх володінь «степ той кропивянский, прозывается Западня», і на прикажчиків с. Парафіївки (нині – Ічнянський р-н). Граф Сава Рагузинський (1668–1738) – відомий дипломат за царювання Петра I. У третьому листі 1733 р. (№ 39) седнівський сотник Іван Римша скаржився на удову сина Фридрикевича, що нібито її новий чоловік несправедливо володіє згадуваними вище селами Смячю, Конотопом і Хрипківкою. Крім того, наводяться два уні-

⁵ Універсали Івана Мазепи 1687–1709. Уп. І. Бутич. НТШ Київ, Львів, 2006. Ч. I. С. 218.

⁶ Мищик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (ч. 8). *Сіверянський літопис*. 2017. № 6. С. 89–127.

⁷ Києво-Могилянська Академія в іменах XVII–XVIII ст. Енциклопедичне видання. Київ, 2002. С. 322.

версали 1752 і 1757 рр. гетьмана Кирила Розумовського (№№ 49, 50). На підставі першого бахмацький сотник Андрій Барановський був позбавлений цієї посади, оскільки про його пияцтво стало відомо гетьману під час його приїзду в Батурин. На місце Барановського призначався військовий канцелярист Кирило Забіла. Другим універсалом Забілу заміняв кацелярист Михайло Янович (Забіла посів уряд сотника Борзнянської сотні).

На підставі указу ГВК від 1738 р. (№ 44) Олексію Єсимонтовському надавався дозвіл піти у відставку «за драхлостію», тим більше, що його сини Василь і Федір «дійствително службу войсковую отправляют». Ще два документи 1734 р. (№№ 41, 42) теж відносяться до періоду правління Другої Малоросійської колегії. У першому генеральний військовий суд стисло доповідав правителю колегії князю О.І. Шаховському про кримінальні справи батуринця Матвія Сергієнка та переяславця Федора Іванова. У другому Фросина Горленко скаржилася йому ж на свекруху по першому чоловіку Домнікію Кандибу, яка не повертала їй гроші, виторгувані за горілку під час Гілянського походу 1725 р. Зауважимо, що стосунки Фросини з батьками першого чоловіка були напруженими, досить сказати, що свого часу вона хотіла їх отруїти. У листі 1760 р. (№ 53) чернігівський полковий обозний Іван Сахновський звертався до стародубського обозного Павла Скорупи з приводу переведення восьми коней з чернігівської полкової артилерії до стародубської для походу. Більшість коней призначалися «под музику полкову» з конкретним призначенням: «под трох трубачей три лошади, под одного сурмача одну лошадь, под довшиша з літаврами одна ж лошадь».

Дещо загадковим є документ № 45, датований травнем 1741 р. Це чолобитна брата й сестри Олексія та Марії Єсимонтовських. Вони скаржились на те, що їм не повертають млин на р. Воронусі нижче с. Шуморова (нині – Почепського р-ну Брянської обл.), якого було надано їхньому батьку Івану ще за гетьманування Брюховецького. Його передав полковник Леонтій Острянин (його каденція припадала на 1665–1667 рр.), який в літературі згадується під іменем Левко. Загадковість полягає в тому, що чолобитна була подана на ім'я немовляти царя Івана VI Антоновича (формально правив у 1740–1741 рр.). Це перша адресована йому чолобитна, яка трапилася нам в архівосховищах. У той само час згадується і про Петра II (як покійного), за якого, очевидно, розпочалися клопотання Єсимонтовських за млин. В іншій чолобитній (№ 47) селяни с. Крюківського скаржаться на кривди, заповідні їм підданими бунчукового товариша Андрія Миклашевського, швагрю останнього – Петру Корецькому (він був одружений з А. Миклашевською). Андрій Миклашевський (1691–1751 рр.), представник відомого старшинського роду, став бунчуковим товаришем у 1735 р., отже, чолобитна не могла бути написана раніше цього терміну. Із згадуваних сіл можна локалізувати тільки с. Чубковичі (нині – село Стародубського р-ну Брянської обл.). Корецький був наказним стародубським полковником у 1722–1723 рр. Цікавими є суто приватні листи 1743 р. Фросини Лашкевич до чоловіка Івана Семеновича, стародубського городского отамана у 1740–1746 рр. (№ 46) та лист 1760 р. Олександра Петровича Лачинова до матері Анастасії Степанівни (№ 54). Додамо, що О.П. Лачинов був генерал-поручиком, а в 1764–1766 рр. воронезьким губернатором. Два листи 1753 та 1755 р. займають особливе місце, бо були написані відомим українським мемуаристом Миколою Ханенком (1691–1760) і його дочкою Анастасією. У першому (№ 50) Анастасія зверталася до свого чоловіка Петра Федоровича Савича. Зміст листа стосувався господарських справ, однак містилась і порада чоловіку: «я бы вам совитовала впредь так не писат для того, чтоб иногда не пришло в руки чужие якие и чтоб не следовало к посмьянию вашему». Другий лист Ханенко писав з дружиною Юлією (урожд. Корецькою) до зятя Петра Федоровича Савича та дочки Анастасії. Укажемо, що в 1752 р він отримав від гетьмана Розумовського ряд сіл, у т. ч. Городище, з якого і написав цього листа

(№ 51). Їхнє послання було відповіддю на лист зятя й дочки від 14.09.1755 р., відправленого з Загорівки (нині – село Борзнянського р-ну). Зазначимо (це впливає з листів), як русифікація поступово охоплює козацьку старшину: якщо листи часів Мазепи писалися українською мовою, то в останній третині XVIII ст. вони писалися вже переважно російською. Завершує цю статтю відомість батуринського земського суду 1771 р. (№ 55), яка містить відомості про судові справи Батурина.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова. Датування, переважно подане кириличними літерами, переводимо арабськими цифрами.

Сподіваємося, що ці джерела будуть цікавими й краєзнавцям, оскільки проливають додаткове світло на історію населених пунктів Сіверщини, на соціально-економічну, церковну і культурну історію краю.

№ 1

1660 р. – Лист стародубського полковника Петра Рославця до воєводи Юрія Долгорукого.

«...отдавати и приметы войсковые скоро от е. ц. в-ва будут присланы, до рук ему подати, и вкупе с ним за е. ц. в-во готовы есмь помирати, даючи отпор всякому недругу и супостату наступающему на нас и на веру нашу православную. А пан Иоаким Самко, как совершенный гетман, всеми полки имеет владети, и против давного и звычайного уряду нашего войскового, доброго жаловати, а винного и своевольного карати против дел, чтоб большей разницы и своей воли меж нами не было; чтоб все позволили есмь и во владение подаем пану Иоакиму Самку, гетману нашему совершенному, подтвердивши сею присягою нашею, неизменно того додержати обещаем вечно. Так нам, Господи Боже, помози ради страстного терпения едиnorodного Сына Твоего. Аминь».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 18408. Арк. 44. Копія 20-х рр. XX ст., знята з копії, яка зберігається в ф. «Сибірський приказ» (справа 612. Арк. 39 зв. – 40) РДАДА).

№ 2

1671, жовтня 31. – Радзин. – Лист Яна Гнинського до князя Радзівіла (регест).

Ми в лабіринті з московськими панами, котрі спеціально привели козаків і ставлять їх у столиці, щоб чинити ... евакуації Києва і при його контрадикції погрожували його боронити. Навіть сюди мали ввести три полки: Стародубський, Мглинський і Почепський, щоб перейшовши Сож, вони пустошили цей край.

(АГАД. Ф. «АР». Відділ V. № 4327. С. 17. Тогочасна копія).

№ 3

1674, серпня 3 (липня 24). – Табір під Смілою. – Лист переяславського полковника Родиона Димитрашка (Димитрашка Райчі) до серадзького підчашого.

«Я, маючи авізи про неприятельські замисли і про тамтешне навернення від в. м. пана, як зичливого ясновельм[ожному] нашому гетьману Війська його цар[ської] в[еличності] Запорозького і нам самих, котрими авізами зволиш увідомити нас, то не можу промовчати завзяття. Дійсно сама християнська повинність виявилася і виявляється, за що бажаю в. м. пану доброго здоров'я, котрого від Господа Бога зичу заживати при щасливих успіхах на многії літа. Дякую за виявлену щодо нас приязнь, котру виявляєш із своєї вродженої доброти. Також дуже дякую в. м. пану і прошу, щоб ця зичливість могла до кінця тривати і на єдиному шляху

залишалася. Мені і всім нам добре відомо, що й. в. й. м. пан Ян Собеський, маршалок великий і гетьман короний, з милості Божої за радою їх м. панів сенаторів, панів-рад і людей всіх станів і кондицій Корони Польської і В. К. Литовського обраний польським королем. З чого я ще більше б пишався, щоб сонце справедливості й блиску найяснішого маєстату й. к. м. додавало примноження хвали Божої, розширення слави Речі Посполитої, а неприятели святого хреста дізнавали страх і біду над собою. Треба й мені взаємно повідомити в. м. пана, що за наказом і указом нашого великого господара, його царської величності, я йду на спільного неприятеля з боярином й. м. князем Григорієм Ромодановським, стародубським (?) ясновельможний й. м. п. гетман Запорозький, хоч війська не так швидко, як про це дають знати й. м., збирають велику потугу, бо вже всі неподалік збираються до їх мостей. Не сумніваюсь у милосерді Божому, що бусурманин – ворог святого хреста, з нами, спільно думаючими, отримає перешкоду з нашою перемогою, тільки б бунтарська пристрасна слава Дорошенка захотіла опам'ятатися. Але, як бачу, не може застаріла шкаралупа омитися від мерзеної злості, бо вже цілком сприяє слугам проклятої Оттоманської Порти і не тільки сам, але й брата й дітей своїх записує й записав та офірував в ту ж чортівську службу і виконує її. У чому ми не раз пересвідчилися, про що достовірно свідчать самі листи від наших військових. Недавно з такими листами до різних поганських особ Дорошенко послав був Івана Мазепу і дав цим поганським особам понад десять невільників у подарунок. Але з милостивого провидіння Бога, як (Мазепа) їхав і наблизився до ріки Інгулець, потрапив він до рук Івана Сірка, котрий пробивався через татар і з козаками йшов до ріки Буг. Ці листи, писані до поган, коли кошовий послав через своїх козаків й. пана гетьманові, тоді я, переписавши собі, посилаю для прочитання до в. м. Після цих листів інші листи Дорошенка наш ватажок там же з козаками перехопив і привіз до мене, котрі татарами галги-солтана послав через поля. Ці інші я й. м. пана гетьмана відіслав, а одні з них, який належить до пана галги, з моєї християнської приязні подаю в. м. і Короні Польській до перестороги, посилаючи їх до уваги і високого розуму в. м., як він, Дорошенко, робить союзи з різними монархами і обманює їх, чигаючи на погибель християнському народові. Минулого року як на вимогу й. к. м., його царська величність послав й. м. п. гетьмана і князя й. м. Ромодановського з військами на той берег Дніпра для рекуперування й визволення людей з бусурманської протекції. Тоді тричі до його царської величності послав своїх послів, офіруючи підданство його царській величності, на що й присягу виконав сам у Чигирині, але потім своїх слів і присяги не дотримав. В інший минулий час у Великий Піст двічі через певних і значних своїх осіб присягнув, що вже розриває з проклятою бусурманською протекцією і хоче жити під християнським монархом, але й цю присягу зламав і кількасот людей, миром забезпечених, видав татарам. Потім недавно містечка Орловець, Баклію, інші села, запевнивши їх милістю до мене, (а) й. м. пан гетьман тоді на цей бік Дніпра війська не послав, з дружинами й дітьми безліч віддав у бусурманську неволю. Взагалі нічого доброго не виходить з його серця, тільки смута і чортівський обман і зрада. Про що й сам в. м. з його листів довідаєшся й можеш зрозуміти. Тепер затягнув дло себе двох солтанів з понад десятьма тисячами орди, котрі є неподалік Чигирини, як про це «язики»кажуть, взяті на Бодах (?) (Bodach) і в чигиринській вилазці. Вони залишаються з моїм військом, я з ними вважай щоденно маю сутички. Також «язики» кажуть, що й сам хан з своїми ордами на Очаків, вже місяць минув як переправився, а куди йде, про це нема певної відомості, хоча деякі кажуть, нібито під Кам'янець-Подільський і далі в Польщу. Запобігаючи неприятельським замислам й. м. пан гетьман тоді посилає мене з частиною війська у ті краї над Дністер. Досить чинячи його наказу, я вже готовий. Про Алі-пашу я чув, що він залишається в Барі, до якого я буду пробиратися з великим старанням, тільки б мені Господь Бог зволив дати спосіб і допо-

могу, докладаючи якнайкращих способів, щоб схопити його. Тільки прошу, зволь в. м. пан з свого боку мати на нього пильне око, бо часто доведеться з бусурманами мати справу. За цим зичачи в. м. пану від Всемогутного Бога здоров'я і потіх, сам милості в. м. пану віддаюся.

Дано в таборі під Смілою дня двадцять четвертого місця липня року Божого тисяча шістсот сімдесят четвертого.

Димітрашко, полковник Війська його царської величності Запорозького».

(БЧ. ВР. № 173. С. 393–397. Копія кінця XVIII ст. Переклад з польської мови. Запис копіїста: «З оригіналу архіва двору (?) Лопотинських (dwor. Łopot.). Копія листа й. пана Димітрашка, полковника його царської величності Військ Запорозьких, до й. м. пана підчашого серадзького»).

№ 4

1675, квітня 20 (10). – Ічня. – Купча

«Року тисяча шестсот сімдесят п'ятого мсця априля десятого дня.

Перед нами, Остапом Золотарем, вуйтом, Ониском Коронвичем и Мартином Редкою, бурмистрами на сей час будучими иченскими, ставши очевисто Хвеско Білоцеровец сознал речевисто до сего запису, иж продал сіножат свою власную, никому ни в чом не заведенную, над Удоем помеж Василиевого Грицищенковой сіножати лежачую. Которую купил был Білоцерковец и Ива[на] Яценка посполу з Гришком Антоненком. Прето кром Гришковой половицы свою половицу сіножати и лозу понад рекою Удаем Давыду Петровичу за вусим золотых полской личбы вічними часы. На чом для вшелякое даня віри и далшой памяти и сее писмо Хвеско Білоцерковец перед нами, вышей описанным урядом, и при печати міської Давыду Петровичу для спокойного ему тоє сіножати уживаня даем.

Писано в Ічні року и дня вишей описанного. Устне прошонный от Федора Білоцерковца о подпис руке Федор Пісоцкий рукою».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 50668. Оригінал, завірений підписом і печаткою).

№ 5

1678, лютого 28 (18). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Копия.

Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Пану сотникови печеповскому, атаману болоциеховскому (?), также войтови тамошнему и всім, кому о том відати будет належало, сим моим ознаяую писанем, иж яко здавна пн Петро Андросович, товариш войсковый, житель перебенский (?) за вірние свои у Войску Запорожском заслуги от прошлых полковников міл собі наданое з пожнями, з дубровою селище, называемое Туренково к выгоді своей домовою. Так и я, уважаючи оног ж мененого пна Петра ложоние з молодых літ в Войску Запорожскому отваги и прислуги, взглядом оних мененое селище, называемое Туренково, за тія якое и собі місті, то есть з пожнями и з дубровою, сим моим ствердивши писанем, при ним цале и ненарушне заховаю. Відаючи теди кождий о таковой волі моей, аби ему, пану Петру Андросовичу, яко заслужоному у Войску Запорожском товаришови, так и в держанно, яко и пожиткованно оног селища, и найменшой не важился быти перешкодою властю уряду моего пилно варую и приказую.

Писан в Стародубі 18 февраля 1678 року.

На подлинном тако:

Зъвиш именованый полковник рукою властною». **(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18385. Копія кінця XIX ст.).**

1682, липня 25 (15). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Семена Самойловича.

«Семион Иванович, гетманич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества и Войска (!) Запорожского стародубовский.

Пнам обозному, суди, асаулові, сотникові, полковым атаманові городовому, также войтові зо всім магистратом стародубовским, а именно чуйковским жителям и всем кому тилко о том відати належатимет, сим моим ознаймую писанем, иж презентовали предо мною пнове Михайло и Иля Рубцове, товариство значное войсковое и жители стародубовские, писма од прошлих старших себі даные на грунта одни Чернооковские за Татарским шляхом, а другие Брахловские за ричкою Соловою лежащие, о которые то грунъта жители села Чуйкович, в тож товариство войсковое, именно Петр Дмитриевич, Семен Грыгоревич, Степан Григоревич и иншие з ними, Рубцами, завод правный чинили, менуючи тые кгрунта кождий з них за свое власние, хотячи теды досконале видати чие б власне овые кгрунъта милі (?) з них быть и завод тот успокоити, з умыслу од боку моего пна Тимофея Алексеевича, атамана городского стародубовского, на ревизию посылале, пред котором старынъци, именно Семен и Андрий Марченки, Алексей Олиошин, жители тимоновские, о кгрунта чернооковские за Татарским шляхом лежащие, в ревизии такое учинили признате, же мы, мовит, на знаки в кгрунті Чернооковском границы, ими ж (?) теж старинец четвертий Семен Решко, житель чернооковский, в тые слова признал, же, мовит, Чернооков за лядское державы был пна ніякого Стравинского и же прави чернооковцы почали були по дереву своити и землю. З яких мір прави Стравинский семдесят пчол в соснах чубковских казал выдрати, мовячи так: поневаж праві вы землю мою ходіте власную по дереву своите, побережьте ж, мовит, свое и дерево з моей земли, а перенесите на свою землю Чупковскую, моее купленое не нарушаючи. О кгрунта зас Брахловские з ревизии тое ж не иначе показалос, тьлко тые ж выш помененные старинцы так признали: же праві граница Брахловская од Черноокова идет, взявши з Снова у верх річки Сомовою, з Сомовы у Воронец, з Воронца у Стративу, з Стратива у Лог, з Логу суходолом дубровою у Черемешку, з Черемешки зас у Снов правым боком – все Брахловская земля, дерево зас суплетное (?), то есть Брахловская и Чупковская земли прави чупковцями не маш и не (?) раз так не было, що под обовязками сумменя своего признавали, чубковцы зас же ани сами через себе, а ни оними старыковцами з стороны того не довелі, жебы тые кгрунта, опроч их в них волного им походу до дерева бортного з давных часов и тепер мают (?) им принадлежат. Овшем надаремно з ними, Рубцами, завод правный о тое чинилі Узнавши, отдаляем цале чубковцов од овых кгрунтов, а схиляючыс як до призна- тия старынцов выше менованных, перед зсыланими од боку нашего пном Тимофием Алексеевичом учиненнаго, так и до писм им, пнам Рубцам, на ужыване тых кгрунтов, здавна од старших даных, а до того уважаючи их у Войску Запорозком прислуги, мененьные кгрунта пры их, пну Михаилу и Илии Рубцам, цале заховуем, позволяючи оным по прежнему владити и спокойне пожытковати. Що и сим писанем нашим ствержаем, докъядаючи то: ежели бы чубковцы после сее правное децъзыи важилися их, Рубцов, о тые ж кгрунта турбовати, албо завод який колвек о оные вщынати, вины неодпустне тысячу талярей до шкатулы войсковой повинны будут заплатити. На що и сее наше писмо пры печати полковой с под- писом власною нашею руки потребуючей стороні, то ест пнам Рубцям, далисмо.

Писан в Стародубі мсца июля 15 дня 1682 року.

Звыш менованный полковник стародубовский рукою».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 18390. Дві копії кінця XIX ст. Внизу документа запис ко- піїста: «Музей укр[аинских] древл[остей] В.В. Тарновского черниг[овского] губ[ернского] земства, рукопис № 77, копия XVII–XVIII в.».

№ 7

1683, березня 19 (9). – Стародуб. – Ухвала стародубського міського суду.

«Запис на стародубском городовом уряді в присутствии городского атамана Тимофея Алексіевича.

Разділ между вдовой шептаковского сотника Анной Ивановой Васильевой и ея сыном Филиппом Васильевичем 9 марта 1683 года.

Року 1683 місяца марта 9 дня.

За відомостю и zesланем от велможного добродія нашего его милости Семіона Ивановича, гетманича, полковника Войска их царского пресвітлого величества Запорозкого стародубовского, перед нами, урядом міским [...], перед нами: Самуйлом Ивановичем, суддею полковым, Тимофеем Алексіевичом, атаманом городовым стародубовским, и перед нами: Сергием Потаповичом, бурмистром, на той час на месцу войтом стародубовским, Степаном Тимофеевичом, райцами, лавниками, ставши очевисто Филип Василевич, козак и житель шептаковский, при суплице, поданой велможному его милости пана полковнику стародубовскому, жаловал и доходил на Анні Ивановні Василюевой, матци своей, жителки шептаковской, бывшей сотници, по zestю з сего світа родича своего належной части отчизны, половици, яко в тестаменци описано. Против жалобы и дохоженя сына своего, также о нестатечности его, сына своего, супликовала, ижбы, доходуечи од неї убозства, где якое потратил, а иные речи и позабырал себї сам, и при контроверсии своей, міучой пред засельми особами у суду, мененная Анна Василюева з сыном Пилипом, яко родичка, лагодне поступивши, во всим сынови своему поступила половину, як в крунтах лежачих, так у рухомых речах, фантах и сребри, що было, в кгрунти пахатном, также в пожнях сеножатных, в добрих и худых загонах, еї половица, а сыну половица, также що есть пляц дворовый, в самом місте Новгородку лежачий, у звыкълых межах, еї половица, а сыну половица, и в том до того млина половицу, еї камень задний, а Пилипу, сыну еї, передний камень, валня одна еї, а другая сыну, ступы пшєнные еї двї, а сыну двї ступы, пашня голая, що есть в ямах, по половиці з сином, волов два сыну, старий и молодой, а сын жупан маєт матци отдати. И поступивши з собою лагодне, при отданю части половинной отчизны сыну своему, стоечи у суду пред засельми особами, од боку панского zesланными просилї уряду обїдвї стороны, абы то было писмом урядовым обваровано и стверженно, абы при частях половинных, яко вышєй описано, зостаючи, в депозиту своим мїли [...], далєй не хотєчи з собою алтеркации правной и гнєву мїти. Що тєды им на прозбу менєнных, як еї, Анны Василюевой, так и сына еї Пилипа, принявши их ласковое померкованє и прозбу, ствержаючи тїє их половинные части, варуєм и умоцняєм урядовнє держати собї спокойнє, не мают уже о том з собою жадной альтеркации мїти в каждого суду и права. Що писмом урядовым ствердивши, казалисмо до книг міских записать, и єсть записано».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18391. Машинописна копія початку ХХ ст. Запис копіїста: «Протокул справ поточних, 1683 год», отгиск из «Черниговских губернских ведомостей» 1857 г., стр. 11–12»).

№ 8

1683, травня 27 (17). – Стародуб. – Лист наказного стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексіевича) до полковника Іллі Новицького.

«Мсці пне полковнику комонний, мні велце мсцївий пне и приятелю.

Здоровя доброго и всяких от всїх добр давци помислностей в. м. м. пну, упремє мїти зичу. Писмо добродія велможного его мл. пна полковника ншого стародубовского, писаное до в. м., м. м. пана, через умисльного козака моего

посилаю по указу его панскому не бавячи. Тое до ознайменя подаючи, ласци в. м., м. м. пна, пилно мя полецаю.

В. м., м. м. пну, всего добра зичливий пртел и рад служит Тимофій Алексіевич от вельможного его м. пна Симеона Ивановича, гетманича, полковника Войска их црского прес[вітлого] вел[чства] Запор[озкого] стародубовского, добродія моего, наказний.

З Стародуба 17 мая 1683».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 14456. Оригінал).

№ 9

1684, червня 19 (9). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Семена Самойловича (Івановича, гетьманича).

«Симеон Иванович, гетманич, полковник Войска их црского пресвітлого влчства Запорозкого стародубовский.

Пану обозному, суді, асаулови и сотникови полковим, так же атаманови городовому, тут же и войтови, бурмистром и всему маистатови стародубовскому и кому тилко о том відати будет належало, сим нашим ознаймуем писанем, иж міючи мы уставичную от пна Михайла и Илии Рубцов, братов рожоних, товариства значного войскового, в их заводах правних о кгрунта докуку, о которие от літ килканадцат право з собою ведучи, не могли помирковатися, тепер на их же прозбу для финального и досконалого межи ними о тие кгрунта успокоеня, з умыслу от боку нашого пна Тимофія Алексіевича, атамана городского, и Василия Романовича, товариша войскового, и Бориса Карповича, бурмиистра, стародубовских, изсилалисмо, за которих особ зосланем сами доброволне межи собою учинили, яко нам на писмі подали, угоду, котрой тенор (!) так в собі мает:

Року тысяча шестсот осмдесят четвертого мсця мая двадцат осмого дня.

Перед нами, Тимофіем Алексіевичем, атаманом городовим, и Василием Романовичом, товаришем войсковим, и Борисом Карповичом, бурмистром стародубовским, особами, от боку велможного его (!) милости пна Симеона Ивановича, гетманича, полковника Войска их црского пресвітлого влчства Запорозкого стародубовского, на помирковане пнов Михайла и Илии Рубцов, братии родное, в кгрунтах их отчистих, зосланими, наперед пн Михайло Рубец пропововал справу свою в тот способ: иж, мовит, належит мні певную част кгрунту Стобковского, в держаню и в владінію брата моего Илии будучого, и з тих мір, же ему болшая част противко части моей Полховское кгрунту поділеного инялося. На що пн Илия Рубец, боронячи части своей кгрунту Стобковского, так отповіділ: же я, мовит, того держуся, що на мене с поділу припало и пришло, на якое попарте и мунімента того поділу правние перед нами презентовал. Видячи теди ми, вислание особы, межи ними немалие алтеркаціи и посварние примови и, не даючи им до далших заводов правных вступу, до згоди приводили такое, жеби пн Илия Рубец кгрунту своего власного, що на его с поділу припало, що колвек пну Михайлу Рубцу для випуску уступил, якож пн Илия Рубец за вислуханем так намови наше, яко и на указ, накланяючися до згоди, своего власного кгрунту Стобковского межи дорогами, одного городского (?) новопроложенного а другою, названною старим и давним шляхом Татарским, учинивши пятю от реки Снови удовж до Ложков, отколя и повернулисмо, по половині уступил; одну половину, ідучи к городу по лівой стороні к дорогі новопроложенной, собі взял, а другую ж такую половину по правой стороні, к Татарскому шляху прилеглуую, Михайлу Рубцу, брату своему, уступил, з таким докладом, же и дорогу для границы, кождий з них част свою взявши, серединою мают до тых же Ложков положить. Якое их доброволное угоди и згодного помиркованя постановлене, на тот час при бытности

пна Лавріна Борозни, товариша значного войскового, кгда сталося, обох сторон питалисмо: если контенти зостают тоею своею згодою? Теди сполне отповідили, же коньтенти, на що и руки собі один другому придали, тилко пн Илия Рубец того домовлялся и просил, абы Михайло, брат его, греблю на его власном березі и кгрунт в Пловні (?), которую син его, Михайла, Иван, упором почал засипати, росказал преч роскопати. До чого пн Михайло Рубец охотне наклонился и приступил, мовячи так: Мні з поділу річка Бобковская, а ему, Илии, брату моему, противко тоей річки Бобковского Плотнянская річка тако же з поділу инялася и пришла; зачим один другому не повиннисмо и наименшее в річках и ни в чом чинити перешкоди, где и сюю греблю брату моему Илии позволяю роскопати. Где и повторе на одержане своей добровольной угоди руки давши, просили нас обі стороні сполне, абысмо тую их угоду и записали, що ест и записано.

Писан в Шамовці року, мсця и дня вижей писаного.

Жебы теди тая их доброволне перед висланими нашими особами учиненая угода и нам до потверження од ных же поданая, статечне и ненарушне в потомние часи трвала, сим нашим так ствержаем и варуем писанем, иж если би яка сторона после сего часу болш сміла и важилася сюю анігилиовати угоду и наше нарушати потвержене, удаючися до права, то не тилко повинна будет част добр своих кгрунтових тратити, але к тому еще тысячу талярий до шкатулы войсковой тая ж неотпустне мает заплатити. Що для ліпшое моци и твердости кождой зособна сторони сие наше писане при звиклой печати с подписом власное наше руки далисмо.

Писан в Стародубови 9 иуня 1684 року.

Звиш менованный полковник стародубовский, рукою. М[істо] П[ечати]».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18394. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа запис копіїста: «Музей укр[аїнських] древн[остей] В.В. Тарновского черниг[овского] земства, рукописи № 71, подлинник»).

№ 10

1684, серпня 16 (6). – Стародуб. – Купча.

«Року 1684 мсца августа дня 6.

Я, Якуш Потика, житель мироновский, чиню відомо сим моим писанем, ижем продал пожно вічними часи пну Стефану Лисовскому, товаришу войсковому, за суму готовую, пишу осовито, талярей чотири, и потим же жеби вічними часи ні жона, ни зяти мои, ни з ближних и ни з далних не втручалися.

Писан в року и дня.

Я, будучи Стефан Лисовский, чиню відомо при людях и віри годних: Северин, Савка Васков, Павел Васков, Кондрат Пличенок, Тарас Семенов. При которых людех зацних и віри годних діялося.

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18399. Копія кінця ХІХ ст. Угорі документа запис копіїста: «Купчая на продажу Якушем Потыкой, жителем мироновским, пожни войсковому товаришу Степану Лисовскому за два таляра. 6 августа 1684 года». Внизу документа запис: «На обороте: Патики (С подлинника)»).

№ 11

1685, лютого 16(6). – Вороніж. – Купча.

«Я, Григорий Иванович, обывател усковкий, відомо чиню тым моим листом, доброволним записом, иж ку пилной моей потребі продадем власного моего полмлина з фундаментом ризаным на займане гребли от берега до берега на Османі реці нижей Трояна ліса к части млина Якима Шкуренка зостаючий, з смужалкою и з сіножатю славетному пну Иоаннови Холодовичу, пна Лазаровому

зятєви, обыватели и купцеві воронижскому, в вічност за сумму певную и готовую золотих двісти в совиті. Которому млын збудувавши и греблю по моим фундаменту от берега до берега ведлуг уподобаня своего построивши, волно оным яко хотіти диспонавати, продати, заміняти, даровати, люб и на свой оборочати пожиток. Я юж цале того полмлина з сіножатю продавши, вічне з жоною и дітми ншими зрікаюся и приятелей моих, близких и далеких, отделяю. С которых жаден пна Ивана Холодовича, жону и дітей их в том полмлині з смужалкою и сіножатю о найменшую реч турбовати и жадной трудности задавати не повинен под зарукою до шкатулки войсковой талярей сто. На счо для ліпшой віри и далшой памяти даю сей мой запис пну Иванови Холодовичу, жоні и дітям их служачый, пред урадом ншим воронижским: пнами Савою Григориевичом, сотником, Василием Яковичем, атаманом городовым, Матвіем Петровичем, войтом, Леонтием Стрелком, бурмистром, Василием Андріевичом, ключником, при людях зацных и віры годних: Трохиму Онисченку, Антону Смоловику и инших немало с подписом руки писарской и притисненем печати урадовой.

Писан в Воронижу дня 6 февраля року 1685.

Иоан Михайлович, писар, рукою власною».

(IP НБУВ. Ф. I. № 56249. Оригінал).

№ 12

1687, вересня 3 (серпня 23). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Универсал полковника Тимофея Алексієвича товарищу войсковому Никиті Иволгі на сіножать над р. Туросною при с. Буровскі 23 августа 1687 года.

Список с писма, каково дано Микиті, что прозывается Иволга, на сіножать ево, от пана полковника даного.

Тимофій Алексієвич, полковник Войска их црского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Всему старшему и меншему полку нашего товариству и кому тылко о том відати належати міет, сим моим ознаймую писаньем, иж Микита Матвієнко, товарищ полку нашего войсковый, житель села Бутовска, прекладал мні скаргу на войта Душкинского и десятника Книвецкого. Которие якобы в час его, Микиты, в дому небытности, але войсковом на Крым поході, власную его сіножать отчизную, над рікою Туросною, от рубіжа Мічкова лежачую, на которую он и писма от антєссоров маєт, хотячи завладіти, скосили помененного села жителями. Зачим на скаргу его, Микиты, перед мене занесенную, припозванье будучи, войт Душкинский и десятник Кневицкий, як сами до того зналися, же неналежне в помененную сіножат почали были втручатися, що и околичных сел жители и того свідомые твердили. Так я, уваживши его, Микиты, слушное за своим власным стояньє, при нем тую сіножать вічними часы заховаю, позволяючи ему, яко своим власным угодем, владіти и пожитковати. Відаючи тєды о том, абы помененный войт и десятник со всіми посполитыми людми в потомние часі в тую пожно не важилися втручатися, так же и никто жадного ему не чинил прєнагабаня, міти хочу и пилно приказую.

Писан в Стародубові 23 августа 1687 году.

У подлинного приписано:

Звыш менованный полковник стародубовский рукою.

У подлинного – ж печать».

(IP НБУВ. Ф. II. № 18404. Копія кінця ХІХ ст., знята з копії. Знизу документа запис копїста: «Великотопальский архив кн[язя] В.Н. Долгорукова, опись имений Ломиковского, л[ист] 55; копия, писанная великорусским почерком»).

№ 13

1687, вересня 22 (12). – Батурин. – Універсал гетьмана Івана Мазепи.

«Иоан Мазепа з Войском их царского пресвітлого величества Запорозским всім кому о том відати надлежить, а особливе пану полковникові лубенському и всей старшині и черні Войска Запорозского, ознаймуем, иж пьрекладал нам пн Илия Новицкий, полковник комонний, же купил он греблі вашей містечка Снітина под селом Хотакими в полку Лубенском в сотні Сенецкой знайдуючюся на реки Сулі за певную сумму, якая в записі ему на тое, от продавцы данном, положена есть, на которой любо почал юж млины фундувати. Однак для большой крепости просил нашего на тое універсалу и для цілого построена оных млинов жадал рейментарского позволения. Мы теди, респектуючи на его, пана Новицкого, значние и годные в Войску Запорозском прислуги и в оказиях военных праца, а відаючи, же и в далший час з оных есте згоден, яко тую его куплю сим універсалом нашим укріпляем и утверждаем и позволяем ему помененную греблю цілі в свою обьяввши область и млины на сим построивши, користовати и пожитки всякие, з оных приходячие, отбирати. Так міти хочем и приказуем, абы ему, пну Илии Новицкому, полковникові комонному, ніхто з старшины и черні в том жадной и наименшой чиниты перешкоды и перенагабання не важився. Варуем однак тое, абы от тоей переченой (!) пана Новицкого греблі вишим млином не было якої перешкоды и войсковому скарбу вобытку (!).

Дан в Батурині сентября 12 дня 1687 году.

Звыш менованый гетьман рукою власною».

(ІР НБУВ. Ф. 201. № 73. Арк. 34 зв.–35. – Копія ХІХ ст. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто печати рейментарской»).

№ 14

1688, лютого 19(9). – Лукомль. – Лист охочекомонного полковника Іллі Новицького до гетьмана Івана Мазепи.

«Ясневелможный милостивый мсци пане гетмане, пане и добродію мой!

Сими часами, меновите февруария пятого, шостого, осмого почали были поьявляться тривожливыи от побережа, то есть от кошового з Низу и от иных, відомости, которыми, не отобравші певности, не турбувалем велможности вашей. А же тепер упевнившись: с тысячу орды, з поля пришедшы, уласовских людей на футорах на устю Тясмина зимуючих, з овцами вырубали и за ними, як змінкуе асаул наш с побережа у своим листі, козацтво уласовское пошедши в погоню, нагнали ватагу тую у Бахматовых озер и там помощью Божьею, а щастям велможности вашей, языков поймали. Которые то языки повідают, стосуючись до мовы оного, которого послалем до велможности вашей (Яска Бута) мови, же понад Инкгулами на дві части орды стоят и иміют свой замысл под городы украинные вдарить. Тое ознаймивши велможности вашей, самого себе вашей панской полечаю ласце.

З Лукомля февруария 9 1688 року.

Велможности вашей, панови и добродіеві моему, найнижшым назавше зостаю слугою.

Гелиаш Новицкий, п[олковник] к[омонний].

Ясновелможный добродію!

По написану листу сего пришел к нам в Лукомль выходец, кажется з Барисовки, а взятый в року 1686 с коломійцами у Кодачку за Василковом, тот неділь чотыри минуло февруария 7 як вышол с Криму и повідае, же при нем всі з Криму вышли орды, тылко хана самого еще ождали.

И тот выходец межи иншими роспытками повідал, же переписывано еще з

літа по вказу ханском увесь, сколко неволников в Криму есть и вынашлось сто и сім на реестрі тисячей.

Добродію мой! Сію відомість далем відати и его м. боярину в Білгород, так тим в Охтирку и понад Коломаком полковником наказъним, застаючими з войсками, и пану полковнику сумському, миргородському и гадяцкому».

Запис копіїста: «Подлинник за подписью Новицкого писан на листе бумаги, который был сложен пакетом и запечатан небольшою печатью на красном воску под кустодиею. На пакете надпись: «Ясневелможному, а мні велце милостивому пану и добродієви, его милости пану Иоаннови Мазепі, гетманови Войска их царского пресвітлого величества Запорожского, покорне належит». Над надписью помета: «От п. полковника комонного з відомостью, подан февр[аля] 11 д. року 1688».

Верно: К.М. Оболенский.

С подлинным сверял С. Иванов».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. №13518–13635. Арк. 213. Тексту документа передує запис копіїста: «527. – 1688 года февраля 9. Письмо комонного полковника Ильи Новицкого к гетману Ивану Мазепе о приготовлениях крымских татар к нападению на города украинные»).

№ 15

1688, березня 18 (8). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Универсал полковника Тимофея Алексієвича, выданный товарищу значному войсковому Федору Пучковскому на владіние селцем Урянцами 8 марта 1688 года.

Тимофій Алексієвич, полковник Войска их црского пресвітлаго величества Запорозкого стародубовский.

Пном обозному, суді, асаулови, сотникови полковым стародубовским, а особливе пну сотнику почеповскому, атаманови городовому и войтови тамошним и кому тилко о том відати належатимет, сим моим ознаймую писанем, иж прихилляючися я до листу самого ясневелможного добродія его милости пна Иоанна Мазепы, гетмана Войска их црского пресвітлого величества Запорозкого, о показане респекту на пна Федора Пучковского, товариша значного войскового, через того ж ко мні дырыкгованого, а до того уважаючи на его давные у Войску Запорозком услуги и праці и до далших таких же его заохочаючи, надаю ку вспартю его домовому селце, прозиваемое Урянці, в ключу Почеповском лежачое, а то в заміну селца Слободки Булашови, которим он з ласки войсковое по той час владіл и пожитковал. Яко теды и тим селцем речоним Орянцями до ласки самого ясневелможного добродія его милости пна гетмана, войскового и моей спокойне позволяю ему владіти и пожитковати, так в том жадною и найменшою аби ніхто не важилс бити ему перешкодою. А войт орянский зо всіми посполитыми тамошными жителми, абы належитое ему отдавали послушенство, не оказуючи жадного по собі противенства, міти хочу и сим моим універсалним писанем вараю и приказую.

Писан в Стародубові 8 марта 1688.

Звыш менованный полковник стародубовский рукою. М.П».

На обороті: «Універсал от полковника Тимофія на село Урянци.

Тимоха, полковника, на Булашево тож універсал».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18408. Копія кінця ХІХ ст., знята з оригіналу. Запис копіїста: «С подлинника»).

1688, липня 30 (20). – Стародуб. – Випис з стародубських міських книг, який містить у собі універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Випис з книг міських права майдебурского ратушу стародубовского.

Року тысяча шестсот осмдесят осмого июля двадцатого дня.

Перед нами, урядом міским их царского пресвітлого величества стародубовским, передо мною, Исааком Ермоловичом Деревянкою, войтом, Спиридоном Яковлевичом Шираем, Сергием Потаповичом, бурмистрами, райцами, лавниками и пред всіми сего року засилими особами, ставши очевисто пан Иван Романовский, значний товариш полку Стародубовского, житель мглинский, презентовал урядові его мылости пана Тимофія Алексієвича, полковника стародубовского, подтвержденное писмо, правне, урядовне при печатех и подписі рук старшины войсковой з товариства, а міского, яко войт мглинский з посполитими людми, ему, пану Ивану Романовскому, выданное, тое теди его мылости пана полковника подтвержденное писанне, на врьді вголос вычитавши и правное подтвержденне узнавши, до акт міських стародубовских казали принять, которое то подтвержденное письмо так в собі описанное:

Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлого величества Запорозкого стародубовский.

Пану обозному, суди, асаулом полковим стародубовским, всему старшему и меншому полку нашего товариству, а особливе пану сотникови мглинскому, атаману городовому и войтови тамошнему зо всіми посполитими людми и кому тилко о том відати належатимет, сим моім ознаймую писаннем, иж пан Иван Романовский, товариш значний полку нашего, мглинский житель, презентовал мні на певние кгрунта, меновите на займище, прозиваемое Есимонтовское, над рікою Воронусою и Олшаною лежачое, починаючися от ріки Воронусы з Крутого рову, Плошовиную уз лісом по дорогу слободскую до Алшаны річки о значное писмо урядовое при печатех и подписі руки старшины войсковой з товариством, а міскою, яко то войта мглинского з посполитими людми, ему виданное, з таким докладом, иж он, пан Романовский, мает того вічними часи без жадного повотеня (?) за живота, не узнаючи ні от кого найменшого пренагабання и трудности, а на сміючом через виразнии обваровання чинити перепону, положенно в том же писмі двісти талярей до скарбу войскового вини, яко теди он, пан Романовский, через літ килко около того кгрунту ложил свою працу и значние кошти, виправуючи сирие луговатие містца на пахание поля, а просил мене для тим певнійшого в потомний час тых кгрунтов роспрацованних уживаня о потвержене. Так я, едно стосуючися до урядового ему, Романовскому, на спокойное реченного кгрунту, прозиваемого Есимонтовского, уживане выданного писма, другое – уважаючи на поднятую в розробленне оногo працу, до того так значние и неустаячие в Войску Запорозкому видячи его услуги, позволяю ему того кгрунту спокойне уживати. Видаючи теди о том, кождий так з старшины, товариства, яко посполитим абы найменшого ему, пану Романовскому, не важилса быти перешкодою и пренагабанием, міти хочу и сим моим універсалом варую и ствержаю, на остаток на неспокойного и сміючого ему чинити перешкоди, покладаючи талярей двісти до скарбу войскового вини.

Писан в Стародубі первогонадцать дня марта тысяча шестсот осмдесят осмого року.

У того подтвержденного писма при печати полковой подпись руки тими слови: Звыш менованный полковник рука власная.

И для ліпшого умоцненя тое писмо подтвержденное на потомние часи до акт міських стародубовских принявши, казали записати. З которых книг з подписом

рук и притисненем печати урядовой ему, пану Ивану Романовскому, выписом дали.

Писано в Стародуби, року, мсца и дня вишписанного.

В подлинном подпись такава:

Исаак Ермолович Деревянка, войт стародубовский, зо всім майстратом».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18417. Копія кінця ХІХ ст. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «место урядовой печати» і запис копіста: «Румянц[евская] генер[альная] опись Малороссии, полк Стародубовский, т. 101, Обзорение Румянц[евской] описи, стр. 643»)

№ 17

1688, листопада 6 (жовтня 27). – Стародуб. – Універсал стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича).

«Тимофій Алексієвич, полковник Войска их царского пресвітлаго величества Запорожского стародубовский.

Всему старшому и меншому полку нашего товариству и кому тілко о том відати належатимет, сим моим ознаймую писаньем, иж склонившися я на прозбу пана Григория Ференсбаха, товариша знатного войскового, а до того особливе респектуючи на его войсковие услуги, позволилил ему в селі Кириковці на річці Цитві в вершині на сьром корені власным своим коштом и працею греблю заняти и на ней ку вспартю домовому млын построити. Відаючи теди о таковой волімоєй, абы ему, п. Ференсбаху, яко в займованю на помененном місцу гребли, яко и построению млына, ништо жадною не был перешкодою, властия уряду моего полковницкого варую и сим фундушовим писмом приказую.

Писан в Стародубі 27 октября 1688.

На подлинном подпис:

Звыш менованный полковник стародубовский рукою. М.П.».

(ІР НБУВ. Ф. ІІ. № 18421. Копія кінця ХІХ ст. Знизу документа запис копіїста: «Арх[ив] черниг[овского] деп[утатского] собр[ания], шк[аф] 3, п[олка] 18, д[ело] № 1706, копия»).

№ 18

1688, листопада 8 (жовтня 29). – Над р. Інгулом. – Лист охочекомонного полковника Іллі Новицького до гетьмана Івана Мазепи.

«Ясневелможный милостивый пане гетмане, велце наш милостивий пане и добродію!

Взявши мы поважное от велможности вашей рейментарское, а праве отцевское на побіду врагов креста святого благословение, старалисьмося о тое, абисмо як найдостовірній услугу нашу теперешней дороги нашей велможности вашей, панови нашему милостивому, могли зо всім зостаючим з нами войском отдати, и любо неприятель, дочувшися о замислах наших и о зближеню ся нашом под Очаков, тоєй ночи, якої мы з четверга на пятницу прийти хотіли перед світом, з армат частокротне стреляв, даючи знати овим вескам, которие понад лиманом зостают. Еднак мы, взявши Бога на помощь, а світа дочекавши, рано тоєй ж пятниці 19 дня октоврия, спорядивши все войско конно и пішо, як належит до военного експерименту, под Очаков город притягнулисмо и там з татарами и яничарами поля давши, одних у замок, а других у воду, з маджар от калъги сольтана на тот час з виправою простуючи, ку домам в Крым до хана за щастям православних монархов наших и велможности вашей, пана нашего милостивого и добродія величайшаго, печоловитим рейментарским радніем, угналисмо, и ясыру на сотце душ отгромили. В остатку посад один и другий, так теж и пашні в гумнах випаливши, статок, бидло, и вівьці, що зможна било, загорнувши, повернулисьмося назад того

ж дня з войском зараз, и ночовалисмося у двох милях од Очакова на Аньчокраку. А тепер з услугами нашими до велможности вашой, пана нашого милостивого, поспішаем, з якими застаючи назавше.

Велможности вашой, пану моему милостивому и добродієви, всего добра жичливим и найнижайшим слугою Гелияш Новицкий, п[олковник].

Дан над Инкгулом Великим 29-го октоврия 1688 року.

Иосиф Кулик.

Григорий Пашковский, п[олковник].

Михайло Кузмович, п[олковник].

Петро Кожуховский п[олковник].

Иван Момот, п[олковник].

Григорий Зарудний, п[олковник].

Люде были в сюм поході и под Очаковом:

В полку моем чтыриста семдесят чотыри.

В полку Пашкувского чтыриста девятдесят вусим.

В полку Михайловом двісти девятдесят шесть.

В полку Кожуховского чтыриста трыдцать и сім.

В полку Переясловском тысяча сімсот.

В полку Миргородском шестьсот и десять.

З доброю выправою, цилком куль, до гармати было десятков скилка, так же и пороху».

(IP НБУВ. Ф. II. № 13518–13635. Арк. 373–374. Копія першої половини XIX ст. Адреса: ««Ясневелможному велце нам млствому пану и добродієви, его милости пану Иоанну Стефановичу Мазепі, гетманови Войска их царского пресвітлого величества Запорозкого, панови нашому милостивому, покорне»).

№ 19

1689, червня 7 (травня 28). – Батурич. – Лист генерального судді і наказного гетьмана Михайла Вуяхевича до міської верхівки Борзни.

«Мой ласкавий прител пане атамане борзенський и пане войте тамошний з бурмистры.

Поневаж Грициха того своего злого учиньку жалуючи, досит тому укрьивжоному отцєви зешглое забитое небожьчиці с того світа учинила, сорокоуста за дшу ее уеднала, тєди суд наш респекътом и малих дітей, и прихилившися на прозбу отца Грицишини и дядка, от вязєня увольняет. С которого абысте в. мст юж жадного датку не витягаючи, выпустили и в дом до дітей пусти[ли] и вольно мешькат (памяти на гріх той, жебы до до покути ся доброволне удала) позволили. При тым по вис того пилно хочєчи міти и остаю (?) назавше.

З Батурина мая 28 1689року.

В. мтем всего добра зычьливий приятел их црского пресвітлого величества Войска Запорозкого енералний судя и наказний гетман Михайло Вуяхевич, рукою».

(IP НБУВ. Ф. I. № 50909. Тогочасна копія).

№ 20

1693, червня 21 (11). – Батурич. – Універсал гетьмана Івана Мазєпи.

«Их царского пресвітлого величества Войска Запорозкого гетман Иван Мазєпа.

Ознаймуем сим нашим писанем пну Ивану Мировичу, полковникові переяславскому, старшині полковой, сотником, атаманом и всему старшому и меншому того полку товариству и посполству. Поневаж прошлых ст Воскрєсеня Гспдня яко занятого гетмана з старшиною войсковою енералною и самих в. мстей панов

полковников обраного, так и всего знатнейшого товариства и посполства ухвалою, zostala скасована и отставлена, якої термін, в интересах наших выражений, в сем року скончиться, а на том такое зезволенем общим учинилося постановлене, жебы з шинков горілчаных на заплату полкам охотничким комонным и піхотным и на иные розные росходы войсковие збырана была сумма так грошовая, яка з прибылей арендовых до скарбу войскового доходила. Теды з умислу засилаючи вас сим листом нашим, пилно міти хочем и приказуем, абысте зо всіх полку воего городов старалися без жадное мешкоты оную сумму, которьї горілчаным промыслом бавятся и шинки горілчаньї держатимут, подлуг учиненного постановления збирати и присилати к нам в Батурун. Тое однак докладаем и пилно варуем, абы люде тїї посполитїи, которьї своїх вынниц не мают, а горілчаным помислом не хотят бавитися и оною шинковати, не были до складки тоей раты грошової насилием примушаны и притяганы, але хто тими горілчаньми промыслами и шинковим орудоватимет, шукаючи себї з них прибелы, тот мает кождый належитую вложенню от себе повинность складати и отдати. Якую волю нашу рейментарскую виразивши и повторе о тое приказавши, Гсду Бгу вас всіх поручаем.

Дан в Батуруні юня 11 1693 року.

Звыш менованный гетман Иван Мазепа рукою власною».

(Національний музей історії України. ІР. № РД-3096. Оригінал).

№ 21

1698 (?) р. – Любеч(?). – Купча.

«А я, Ониско Потіенко, если бым могл противним быти, а церкви Божой стой Пятници дани каждого року не давати до Любеча, яко и иншие сябри з того острова дают, теди по повинен буду тую вину заплатит, которая ест в праве войсковом вираженная, на кгрунта церковние даном и в декъретах розних потверженом.

Я, Сидор Кузменко, жител кротинский, принял ув Ониска Потіенка сей лист, а ему гроши вернул, що вон купил вуз (?) без нашего відома в моего брата вуз купил за 11 (?) коп., а ему дал коп 10».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 50256. Оригінал).

№22

1701, липня 1 (червня 21). – Батурун. – Лист Марії-Магдалини Мазепа до стародубського полковника Михайла Миклашевського.

«Мсці пане полковнику стародубовский, мой ласкавий приятелю.

Відомо чиню в. мсці пану, о чом и писалес о змерлой небожциці судиной вашей полковой. Которая за живота своего еще леговала, міючи и сама живот свой сконъчити в монастырі нашем и реестровне подала мні свої добра, якие през вік свой нажила. Той теди реест добр посилаю през умисльную гспжу намістницу глуховского монастыра, а при тих лежачих добрах міла оная готових грошей, золотих пятсот, якие не тилко що мні, леч и многим сестрам монастыра нашего, би[в] в нас, объявила и и по смерти своей не кому иншому, тилко нашей обителі стой леговала. За которую преставшую дшу в нас давно сорокоуста и иншая церумония отправляется. А в. мс. м. пан з своей любьви до мене и до мыстца стго прихилнути, рач так тие гроши зискавши, приказат намістници отдати и тие лежачие добра слушним оценовати шацунком, люб продат приказат или всем торг учинит извїстно, о тое велце жадаючи, застаю.

В. мс, мс. пану зичлив[ая] приятелка Мария Магдалена Мазепаина, игумения монастра девичого Вознесенского киевского (?) глуховского (?) печарского.

З Батурина июня 21 року 1701».

(Національний музей історії України. ІР. № РД-81. Оригінал).

1703, вересня 26 (15) (?). – Стародуб. – Супліка на ім'я гетьмана Івана Мазепи колишнього стародубського полковника Тимофія Жоравки (Олексієвича) та інших представників стародубської верхівки про захист їх від несправедливого позову Микити Михайлова (регест).

Микита Михайлов «капитон», тобто розкольник, ще за полковництва Тимофія Жоравки (1669, 1676–1678, 1687–1689), маючи царську грамоту, приїжджав у Стародуб «з борницком» і за цією грамотою «подданных пана Халецького, старости мозирского, слободских москалей заграничных, которие приездили того часу в Стародуб у форманы найматися, хотіл арештовати и домовлялся того у пана полковника помянутого Тимофія», але той йому відмовив, тому що він не був з цією грамотою в Батурині у Мазепи «где власне первой належало ему было оказатися и без вашего рейментарского указа не важился пан полковник заграничных людей арештовати». Микитка вперто цього домагався і поїхав у Батурин. Він вернувся з листом Мазепи, в якому йшлося про те, що Павло Федорович, який по декрету пана Халецького винуват Микитці осмдесят і двіх тисячей золотих з лишком, і по нем, Павлу, поручников не нашло бы ся невинным не турбовать людей». Тому Жоравка послав для слідства щодо справи Микитки з «людми заграничними» Дмитра Зурмана, полкового обозного (у 1688–1702 рр.), Самійла (Колничого?), суддю й Миколу Чернолуцького, полкового сотника. Чотирьох арештованих поручителів Павла Федоровича: Івана Старикова, Івана Салоського, Дорошка Даниліва, Івана Максиміва, підданих пана Халецького, передали в руки Микитці. Але невинних людей, які були з поручителями, але не ручалися за Павла, вільно відпустили. Микитка тоді конфіскував у арештованих коней з хомутами й саньми й відпустив їх у самих сорочках. З-за кордону таємно приїхав Данило Скоробогатий – батько поручителя Дороша й організував втечу з тюрми всіх поручителів. Тоді Микитка вдруге бив чолом цареві й поскаржився на полковника і всю верхівку, які нібито взяли від арештованих хабар («корупції») й відпустили їх на волю. Микитка отримав нову царську грамоту, бив чолом і Мазепі. Останній послав у 1697 р. в Стародуб для слідства Захарію Шийкевича (генеральний писар у 1665–1669 рр.), який визнав правоту стародубців. «Напотим пан Захарий Шийкевич з нами, обозным и судиею полковими, ездил за границу ку слободам пана Халецького и там недел чотири стоял и чинил розиски» і виклав результати слідства на папері для Мазепи. Останній відіслав результати розслідування з паном Висоцьким до Москви в Малоросійський приказ. Там думний дяк Омелян Украинцов погодився з цим і наказав зберігати документацію в приказі. Ми ж, місто Стародуб, зазнаємо збитків, бо аж до Варшави мусили їхати до пана Халецького. Микитка ж не заспокоївся й після цього, і хоча він вже помирився з Павлом Федоровичем, але продовжує нас, невинних, турбувати. Просимо в. м. взяти нас під свою оборону.

Колишній полковник Тимофій Олексійович, обозний Дмитро Зурман, Спиридон Якович Ширай, стародубський війт.

(ІР НБУВ. Ф. II. № 18451. Машинописна копія. Цю інформацію багато в чому повторюють «расспросные речи» Микити Михайлова, які він виклав 12 (1). 09. 1700 р. у генеральному військовому суді в Батурині. Вони зберігаються там же у копії кінця XIX ст., знятої з оригіналу документа, який знаходився у МГАМИД (нині – РДАДА) зв'язці 1284/1261 «Малороссийские подлинныя акты». Водночас в «речах» є додаткова інформація, як от те, що Микитка був у дитинстві вивезений своєю матір'ю «Акилиною Фоминою дочкою» з Москви у Харків разом із старшим братом та ін. Там втікачів пограбував місцевий воєвода, тому вони перебралися в Чугуїв, потім у Стародуб, де жили у бідності. Коли й тут посилювався тиск на старообрядців, вони втекли у Річ Посполиту. По смерті матері брати перебралися у Мозирське староство

у містечко Халчу, де стали підданими шляхтича Халецького і зайнялися торгівлею у Москві. Йдеться про його конфлікт з боржниками, про конфіскацію ним у Стародубі майна купців-поручителів у 1689 р., про конфлікт з зятем. Цей документ був стисло переказаний в кн.: Лилеев М.И. Из истории раскола на Ветке и в Стародубе XVII–XVIII вв. К., 1895. С. 145–146).

№ 24

1708, серпня 5. – Козацький табір під Пиковем.– Новина.

«Про Булавина таку чинили правдиву реляцію, що було розбито кілька частин його війська. Коли на нього війська його ж команди intremnit (?), що їх він губить, не маючи щастя у війні, він на них кинувся, почалися бунти, щоб вбити його. Коли його хотіли взяти в одному містечку, він сам з розпачу забив себе пострілом з свого пістоля і так був заспокоєний цей бунт».

(АГАД. Ф. «АР». Відділ 34. № 210. Оригінал).

№ 25

1711, лютого 23 (12). – Стародуб. – Випис із стародубських міських книг, який містить у собі купчу.

«Випис з книг міських стародубовских права майдебурского.

Року Бжого тысяча сімсот одинадцятого мсяця февруария второгонадцят дня.

На майстраті црского престлого влчства стародубовском перед нами, Прокопом Силенком, обозным і наказним полковником стародубовским, Демяном Ермолаевичом, войтом, Ерофієм Середою і Демяном Григориевичом, бурмистрами, райцами, лавниками і всіми рочне засілими радними, постановившиися очевісто Микита Пархомович, житель села Кузнец сотні Поипутской, явне, ясне и доброволне, а не-примушоне, до книг міських стародубовских зознал, иж кгрунта пахарние и сінокосние з отчиною двором и огородом, гумном и зо всіми до них принадежитостями в селі и при селі Кузнецях лежачие, як сам уживал и в держаню своем міл, отял (?), продал и поступил в моць и вечистое держане его млсти пну Ивану Борозні, знаменитому товаришові войсковому полку Стародубовского, малжонце и потомком его на вічност за сумму певную и сполно до рук продаючого одобранную, то ест золотих сто тридцят грошей личбы литовской монети доброй, з которого одобраня сим же вечистым записком квітовал его млсти пана Борозну. Волно tedy его млсти пану Борозні тими, вижей мененними кгрунтами, малжонце и потомком его спокойне владіти и пожитковати, кому хотя продати, даровати, з ким заменити и ку найліпшому пожиткові своему оборочати вічними часы. А помененный продавца себе самого, жону и потомков своих от вижей специфікованних угодей отдалил и вічне зреклся, до которих интересоватися, перешкоды и найменшой шкоды чинити не повинен и потомкы его не будут могти под зарукою золотих сто двадцяти и нагороженем шкоды голим словом менованой. Якое продаючие доброволное зознане по прошенію продаючого казалисмо до книг міських стародубовских записати и ест записано. З которих и сей випис под печатю урядовой и подписом рук нас, маистра-ту, стороні того потребуемой ест видан.

Писан на маистраті стародубовском.

Царского сценнійшого величества майстрату стародубовского войт з бурми-страми и райцами Демян Ермолаевич.

Прокоп Силенко, обозний, полковник наказний стародубовский.

Григорий Отвіновский, писар маистрату стародубовского, з книгами скоригова-вал».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 53259. Оригінал, написаний рукою Отвіновського, за-вірений підписами і печаткою. Запис на звороті: «Выпис его мл. пну Ивану Борозні на кгрунта от Микити Пархомовича кузнецкие»).

№ 26

1711, квітня 17 (6). – Новгород-Сіверський (?). – Чолобитна Федора Лісовського.

«Року 1711 мсця априля 6 ден подал я на имя царскаго влчства челобитную гспдну столнику Федору Ивановичу Протасову. В которой написано, чтоб дат мні ассекурацію в том, что будучи мні на ураді сотничества новгородского, тамошним обивателем, которие на мене праведно и неправедно били челом, оним за тое не мстить и впред им, новгородским обивателем, без проступства и винности обид, самоволних здирств и всякого озлобления не чинит. А ежели явитця мой який неправедный суд или самоволное здирство albo якую самоволную тягость, чого в Малой Росии не поводится и не против прав малороссийских якую учиню противност и за тое волен ясневелможный пн гетман отобрать от мене сотницкий уряд и кому будет его ясневелможного воля, оный отдать. Кроме того, ежели главные мої неприятелі Данило Куневский, который хоцет сотником бити, да Парфен Пекалецкий станут инстигуючи на мене, приносят доношение и тому би их неправедному доношению не вірити и ежели кому от мене учинитця разорение и обіда и тот обидимий повинен на мене бити челом сам в своїх обидях чрез себе, а не по їх, супостатов моїх, Куневского и Пекаліцкого, наущениям, в том я сам своєю рукою подписуюся.

Федор Лісовский».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 50711. Оригінал (?)).

№ 27

1719, серпня 13 (2). – с. Курінь. – Лист бахмацького сотника Семена Боровського до гетьмана Івана Скоропадського.

«Ясневелможный мсці пане гетмане, всемилостивійший мой пане патроне и великий добродію.

Крайняя нужда убогой сотні моеї примусила мене чрез негодную літеру мою ясневелможности вашей пнской наприкритися, же згола в малолюдной сілской сотні моеї неоткол жадних сотенних не міючи приходов, не тилко переезжающим гостем, як всюда по иних сотнях и городках ведеться, ніоткол подорожных живности давати, кроме зубожали на таком худом вакансі домок мой міет, тим контентую и венерую кожного, навет для уставичних сотенних росходов и паперу ні щого и ні за що купити. По общом теди согласию сотнян моїх падши до ног ясневелможности вашей рейментарской, всепокорній прошу пожаловати нас ярмарочком бахмацким для спартя сотенного. Який ярмарок сілской раз бывает в рок на Преображение Гспдне, з якого прежде бывшие старости городские хоть барзо мало що збиралос доходов ярмаркових, ділятсь бывало з сотниками по половині завше. А теперешний пн староста за своего староства чрез тилко рок усе себі завладіл и немало з ярмарков доходов поділу до сотні не давал ні разу и не знаю чи до двору велможности вашей пнского чили на який пожиток оние ярмарковие доходи оборочал. И ежели в том прошеніи своем млсть пнская лучу превесисоце (!) поважного пнского універсалу себі, абы пн староста городский не интересовался на той ярмарочок, з якого доходу не болш як копа (?) збереться, и паки всепокорній прошу. А при том млстивіишому панскому отдаюся призраінію.

Ясневелможности вашей всемлстивого моего пана пна патрона и великого добродія найпокорнійший слуга и подножок Семен Боровский, сотник бахмацкий.

З Корені августа 2 року 1719».

Адреса: «Моему всемилостивіишему добродію до отданя в Глухові».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55138. Оригінал (?). Зверху документа запис канцеляриста: «Подана 12 июля 1733 року. Записав в книгу, доложит»).

1720, травня 18 (8). – Кіш Запорозької Січі. – Лист кошового отамана Івана Малашевича до шведської королеви Ульрики Елеонори.

«Наяснійшая велможная и многомоцная королевая шведскаго влчства, велце нам премногомлстивая монарха и особливійший патроне добродію и протекторю.

Сердцем и всею дшевною силою покойного и вічно достойной памяти премногомлстиваго нашего протекторя, его млсти наяснійшаго короля шведскаго, вашого милого роженного брата, уболіваем и ижесмо zostали без монаршой млсти в краю чужом осиротілими, поистинной тужимо. Но еднак упевнишися чрез нарочного присланного пана Феодора Нахимовича, знатного войскового товариша, от нашего ясневелможного Войск Запорожских обоіх сторон Днепра пана гетмана до нас Войска Запорожскаго Низового и до великого хана его млсти кримскаго, же по изволению Всесилнаго Единого Святого Бга и по желанию всего вашего монаршества шведскаго ваша королевская млст вмі[с]то млстиваго нашего протекторя, покойнаго блженной и вічностойной памяти его млсти наяснійшаго короля шведскаго, а вашого роженного милого брата естес патрон державства королевского возведенная, честию и славою прославленная, не смущаемос, но аки на твердом основаніи застаючи умоцненни на вашей королевской млсти и вшей мощности во вінці королевства Шведскаго вашу королевскую млсть, сияющую славою и велеліпием красящуюся, вси мы, цілое Войско Запорожское Низовое, рабски пред величеством вашей королевской млсти и пред престолом и диядимію слави вашей королевской млсти лицем доземно падаем и поклоняємося, просячи от Бга вашей королевской млсти во многие літ помислно и блговременно от сили в силу и от с[л]ави в славу поступовати и світло сияти есть нам, атаману кошовому, и всему Войску Запорожскому Низовому, вірним вашей королевской млсти подданим и поклонним от премногомлстиваго нашего монархи, покойнаго блженной и вічностойной памяти наяснійшаго его млсти короля шведскаго, милого вашого брата, превисочайший и преповажнійший виданный декларації под время тое, когда из границ панства турецкого во свою шведскую уступовал сторону, упевняючи нас, все Войско, в своей королевской млсти и именуячис всегда иміти при своей королевского влчства опатрности и аще, мовит, от вашого и нашего неприятеля вам, Войску Запорожскому, войною не одстою желаемой вами вашей отчизни, то покоем, а еднак вас осиротілими не остановмо и того ради нашому ясневелможному Войск Запорожских обоіх сторон Днепра его млсти пану гетману, а нні при королевской вашей державі застаючому, рассказал за собою в Швецию ити. На него же ми, все Войско Запорожское, аки на стіну непреломаную и кріпкое оружие, то ест на изданіи королевского влчства декларації, щочасно уважаючи и всекріпко вірячи, всі до вашей королевской наяснійшой млсти, а не цесаром, его млстию наяснійшим королем шведским, милим вашим роженным братом, при нас, Войску вашом Запорожском, свой иміл skutok и исполнение, кроткими дшами и смиренними срдци млсти ищем.

Вашой королевской наяснійшой млстивійшому нашему патрону добродієві и протекторови вірній раби и подножки.

Иван Малашевич, атаман кошовий зо всім Войска Запорожскаго Низового товариством».

Адреса: «Наяснійшой велможной многомоцной кролевой, в Шведской короні сияющей, ей млсти Улриці Елеонорі, велце нам премногомлстивому монарсі, а особливішому патрону протекторові и величайшому добродієві, достопочестно и смиренно належит».

(НМІУ. – ІР. – № ЛД-8426. – Оригінал, завірений печаткою).

№29

1722, жовтня 25 (14). – Курінь. – Лист бахмацького сотника Семена Боровського до генерального судді Івана Чорниша.

«Блгородний мсці пне судия войсковий енералний, милостивий мой добродію.

Памятно мні з початку, когда пн сотник батуриинский з пном Евстафием, канцеляристою, от вшой пнскої млсти, прибувши в Куреню, предложили тот интерес, жеби зехавши на Біловизкий степ, усмотрити где на футор приличного и непенного містца. Где и мні будучому пн сотник батуриинский, свідомий будучи о степку, пна Маковского завюв за оный и там до уваги вшой пнскої млсти усмотрил и на футор містце и уже потом под час битности вшой пнскої млсти самого особи там при битности пнов сотников иченского, иваницкогo, дівицкогo, красноколядинского и войскових гармашей билем и я з притомними своими людми. Хотяй тепер и при крайней слабости здоровья моего памятаю и тое, же которие жители гайворонские (с. Гайворон Бахм. р-ну) впоминалися там о помитние свои сіножати, тим вша пнская мльсть, хто иміл волю приняти гроши, платили и купчими утвердили. А же покойного атам[а]на куренного брат, житель гайворонский, там помеж лежачие свои сіножати и гайок не захотіл заводити в продажу, тих и не приуждали. А когда обездили и закоповали копцями, за давностю часу не памятаю: чи гайворонці чи гармашы чинили границу. Тилко знатный козак сотенний нш житель куренский Кость Богай повідаєт за совіст, иж памятен того, что ат[а]м[а]н гайворонский и другий Горлач, обиватель тамошний, в початку почали копци [ко]пати од ганку (?) и од шляху Біловизкого. Тое за совіст свою хрстіянскую по истинні на лист вшой пнскої млсти респондую. А при том млстивой добродійской (...) * вшой пнскої полецаюся (...) * и застаю вшой пнскої млсти особливійшому моему добродію щирезичливый и покорнійший слуга Семен Боровский, сотник бахмацкий, м[ану] р[огр]ія].

З Корені октовр. 14 року 1722».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54249. Автограф, завірений печаткою).

№ 30

1727, не раніше серпня 1 (липня 21). – Мглин. – Випис з мглинської канцелярської книги.

«Випис з записной кнги канцеляриі мглинской.

1727 году июля 21 дня в сотенную мглинскую канцелярию подал доношение Семен Есимонтовский, а в доношеніі прописал допросити о пожилых годах Григория Савелева и его синов. Которий в допросі сказал: по руїні шведской, а в котором году не помнит, от помещика своего Ивана Богдановича Корсака біжал з женою Евфимию з трема синами Козмою, Малахом и Евфимом з деревні Сараквашина уезду Смоленского и жил в малороссийских городіх Почеповского уезду в отчині світлійшаго князя в разных селах и деревнях. А прошлого де 726 году перейшол сотні Мглинской в слободу Алексія Есимонтовского Високое и жил там два года. Да в том же 726 году заставлял он сина своего Козму з женою Лукирею сотні Мглинской села Овчинца козаку Ониску Гапієнку и жил в него августа от пятнадцатого числа декабря по 25 число. Другий сн Малах бил же в найму в містечку Мглині у мещан Стефана и Михайли Филипченков жил полгода. Який допрос его, Григория Савелева, в сотенной мглинской канцеляриі к ділу принято, а по доношению и по прошению Семена Есимонтовского виписом видано. Копию (?) виписки писар сотенний мглинский и сотенними ділами (?) (...) * реент.

Сидор Мажука, войт мглинский.

Виписку чинил подканцелярист Феодор Дмитриевич».

(НБУВ. ІР. Ф. І. № 52515. Тогочасна копія).

№ 31

1727, листопада 1 (жовтня 21). – Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола.

«Всім кому колвек о том відати надлежит, а особливе дозорці батуринському и протчим тамошним гражданским сотенним владілцям, сим нашим універсалом объявляем. Суппліковал до нас Иван Горецкий, атаман жолдацкий, с товариством жалостне прекладаючи, что в село их Жолдаковку, которое за антцессоров наших осажено для життя самим им, жолдаком, вмiстившия посполитие люде по приказу дозорци батуринского Гудовича, великие кривди им ділают, а паче грунта их пахатние и сінокосние пустошат и пуци рубати им владілци околичних сел боронят. Теди мы, гетман, відаючи, что оние жолдаки як за антцессоров наших издавна до правления гетманского надлежали, грунтами своими пахатними и сінокосними спокойне в селі Жолдаковці владіли и в уезді рубать пуцу было невозбранно, так и нині помянутих жолдаков принявши до двору нашего послуговувати, велелисмо оним видати сей наш універсал. Чрез которий міти хочем и рейментарско приказуем, абы дозорца батуринский и протчие тамошние гражданские и сотенные владілци им, жолдакам, в рубану пуци, в которую они прежде імiли вступ, и в владініи грунтв их пахатних и сінокосних жадной не чинили перешкоди, леч бы они спокойне всего того, чога як издавна за антцессоров наших, заживали непременно.

Дан в Глухові октовр. 21 д. року 1727».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 59297. Копія, зроблена О. Лазаревським).

№ 32

1728, січня 22 (11). – Сосниця (?). – Скарга жителів Сосниці гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможний мсці пне гетмане, нам велце многобiдствующим примилостивий и всенадежнійший добродію.

Мы, всенижайшие раби сосницкие обивателі, обще супліковали ясневелможности вашей, всенадежнійшому отцу и патронови, на сосницкого сотника Павла Омелянова о своїх крайних обiдах, разорениях и о забойствах от него нам нестерпимо поділанних. О чем посланние от ясневелможности панской бунчуковой п. Иван Филиповский да Переяславского полку асаул п. Роман Юрченко несходительное помишателство и трудность в ділах наших зділали на большое разширение задоров, что трудно всего и описать и от помянутого сотника по універсалу вашом панском корогви не отибрали и того указу весма не побліковали, да плевели ложно описанние сотничие вичитуючи привсенародно, и тим всю сотню побунтовали. З какой причини тие ж бунтовщики у сотника довольно попившися, за малим з нас, обидимих, не позабивали и впрд Бг вист что над нами зділают. Понеже и здес у Глухови похвалки и пострахи нам чинят и справи всуду мешают и лживо нас обносят с поущения сотничого ж, а понеже к нашим ділам жадной интерес тих бунтовщиков не касаетя, а так з начала в сем розиску п.п. вислание помишателство нам зділавши и в сотника за боршем обидимих судили и прочие затійки нам от них являються. Понеже на нас причин пенливых виискуют ибо поодписували многообидимих, якоби в кривдах своїх не истци. О чем накоротко обстоятелние пункти явствуют, при которих и супліку виразную об усем обхождению на їх, пнов висланих, подали в. мсти вашей сего первого генвара 1728-го году. Которую челобитную со всімі ділами им же висланным врученно к розиску и як они могут сами себе судить, понеже початки в розиску поділали. А к тому п. Филиповский, нинича в Сосниці в розиску будучи, з сотничою родичкою засватался, а глуховской невісті зарученной отказал. Для того в той же розиск [...]ници ехать напираетца, жеби крайнійше нас всіх об[ивателей...] мих по желанию сотничом разорат, бо за него яко з[...] юриста спорит. А к тому за сотничою властію кто в наших ділах [свиді]тіль явитця праведен. С тих причин

слезне просим [не допус]тіт нам крайне разоритця, бо лутше нам умрити, нежели помянутий Филиповский будет наши важние діла для при[хоти?] сотничой портит, понеже немилосердным инстигаторством заговорщиком явился. Того ради тысячно крайне см[иренно] просим: да повелит ваше милосердие что возможно здеc [...] діла наши. А которые к розискам надлежащие к тому определенно иних висланных, а имянно пана Андрея Ли[зогуба], а в товарищи с пнов Карпик или кого нібудь толко ж [...]ятелного сумлення были, чтобы мы, крайне обидимие, боліе не разоралися и трудностей не наносили. За то Всесильний [...] воздаст винную нагороду.

Ясневелможности вашей многомилостивого отца и патрона посліднійшие раби сосницкие обивателі 1728 го году генваря [...].

Бунчуковий Василь Врублевский руку приложил.

Бунчуковий Данило Врублевский руку приложил.

Дмитро Глек, полковий кат руку приложил.

Козак Федор Волошин руку приложил.

Козак Дмитро [...]ченько руку приложил.

Петро Федор вмісто козаков яко всеблхи (?) Семена Ко[...] руку приложил.

Войт сосницкий Герасим Василиевич з мещанами руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 56307. Арк. 80–80 зв. Оригінал).

№ 33

1728, жовтня 29 (18). – Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола.

«Его императорского величества Войска Запорожского обоіх сторон Дніпра Даниіл Апостол.

Пну полковникові черніговскому, пп. старшині полковой тамошной, сотникові городницкому, також атамані городницкому ж и седневскому с товариством и войтам з посполитими людми и всім, кому о том відати надлежит, ознаймуем сим ншим універсалом, иж ми, гетман, иміючи по превисочайшой его милости власть рейментарскую, монаршою его ж величества грамотою нні нам потверженную, всякое в Малой Россіи против прежних антцессоров нших содержат правителство, извистившися же, что селца Конотоп и Смяч в Седневской и Хрипковка в Городницком сотнях будучое, зостают тепер во владеніі ніякогось Стефана Леонтовича. Которие селца універсалом своїм измінник Мазепа пасинкові своему Криштофу Фридрикевичу в 1691-м году до ласки войсковой надал бил, а в 1700 году и жені его з придатком еще млина в селі Хрипковці утвердил, послі и последний гетман Скоропадский тоей же Криштофовой жені, а потом и синові того ж Криштофа Григорию Фредрикевичу тое все потвердил бил своїми універсалами. По смерти же оногo Григория, понявши жену его, виш намененний Леонтович тими ж селцами и млином в селі Хрипковці завладіл не відать по яком определіению, надав тепер помянутие села Конотоп, Смяч и Хрипковку со всіми к ним принадлежностями и з млином в селі Хрипковці найдуючимся, пну Ивану Римші, сотникові седневскому, респектом отческих и самого его вірно радітелних войскових служб, до которих и впредь усмотрілисмо в нем всякую способность. Відаючи прето о таковой волі нашой, абы ніхто з старшини и черні полку Черніговского, особливе урядники сотение городницкие и седневские, во владеніі преречоних сілец со всіми до них принадлежностями и млина, в Хрипковці будучого, також в отбиранію з оногo обикновенних розмірових пожитков ему, пну Ивану Римши, сотникові седневскому, не сміл чинити жадного препятствия. Войти зась помянутих сілец Конотопу и Смячи и Хрипковки со всіми посполитими тамошними людми (опроч козаков, при своїх волностях непорошно зоставати иміючих) отдавали б ему, пну Римши, яко державци своему, надлежащее подданское послушенство и повиност рейментарскую, упоминаем и приказуем.

Дан в Глухові октоврия 18 д. року 1728».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55114. Арк. 23–24. Тогочасна копія).

№ 34

1729, березня 7 (лютого 24). – Стародуб. – Лист Лавріна Лукнинова (?) до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Мсцівий пне сотнику мглинский Алексій Есимонтовский, мой добродію.

За ...роми долгами вашими пнскими посланими для зиску, которие в разных містах брали козаки денги в вашей пнской млсти. Еднакже тилко случился козак з сотни Новгородской токмо послан указ к одному в Богдановку, а по иних не дано, велено самим зисковат нам же Адриевки и Солова или з найму. Токмо ж можим сами чим ся мусим хорчеватися и про мед сокредно (?) спомінали его млсти пну полковникові не пренимаит. А про писма оного (?) урак (?) и прочііх ділах жадной отправки еще не получено. О чом вашей пнской млсти о всем извѣстивши, зостаю до услуг поволним вашей пнской млсти нижайший слуга и подножок Лаврин Лукнинов (?).

З Стародуба 1729 февраля 24».

Адреса: «Его млсти пну Алексію Есимонтовскому, сотникові мглинскому, моему велце мсцвому пну и добродієви, подати».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52521. Оригінал. Дописано збоку: «Велено посилати»).

№ 35

1729, листопада 5 (жовтня 25). – Білогоща. – Лист Мойсія Дмитровича до мглинського сотника Олексія Єсимонтовського.

«Мсці пне сотнику мглинский, мні велце мсцівий пане и блгодтелю.

На требованіє в. мсти пана три чвертки кгрунту приписал к лисенковской, павловские вираженем таким в заміну подани, кромі лисенковской и трох чверток павловских, тое тилко приписал, а болш приписки здається и не надобно. А ежели як вишого надобно будет вираженя, то за прибитем в. млсти мці пана до Стародуба мочно будет обяснити. А тепер отдаючись в.мці пана ласце, зостаю

В. мти мці пана и блгодтеля слуга Мойсей Дмитрович.

В Білогощі 25 октовр[ия] 25 1729 году».

Адреса: «Моему велце мцивому пану и блгодтелеви его милости пану Алексію Есимонтовскому, сотникові мглинскому подати».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52522. Оригінал. Запис на конверті: «Писаніє сие потребно ест»).

№36

1731, січня 7. – Стокгольм. – Лист Варвари Орлик до шведської королеви Елеонори Ульріки.

«Grossmechtigster allergnedigster König.

Ich habe mich hier für einige Zeit auf meiner Mutter Befehl eibgefunden umb Euer Königl. Maj-tt allerunter, thenigst anzutreten und die Noht vorzustellen, darin Sie mit ihren Familie in die 10 Jahre gerathen, da wier hir aus dem Reich Schweden weggezeit und mein Vatter nach der Turkei gegangen; da hatt mir noch das malheur getroffen, das ich mir alhie zu kaufe halten (kalten) müssen umb keine soubeons zu geben und folglich die mir nach hero zugefandte (zugefandte) biefwe nicht ehe abliefwern die mir können, die ich jetzto die gnade habe Euer Königl. Maj-tt unterthenigst zu überreichen.

Euer Königl. Maj-tt geruhen allernAdigst zu behertigen das meine Eltern umb Reich Schweden willen, veranlasset mich in Nahmen meiner Mutter emd (und,imd) Geschwister Euer Königl. Maj-tt und das Reich Schwededn fussfallig anzutreten und demuthigss (dernuthigss) zu bitten umbeine gnÄdigste Hülfe und Rettung aus unsern kümmerlichen Zustand, lebe also der zuversichtlichen Kostnung (Hossung) Euer Königl. Maj-tt werden ein Christ-Königliches mittleiden haben und einige Hülfe zuflisten lassen; der ich übrigen mitt tiefsten Respect verharre.

Grossmechtigster allergnedigster König Euer Königl. Maj-tt.
Stokholm d. 7 Jan. 1731.

Unterkenigste dienerin Barbara de Orlik».

(НМІУ. ВР. № ЛД 8428. Оригінал).

Переклад:

Вельможна найласкавіша королева!

Я прибула сюди на певний час з волі моєї матері, щоб стати перед вашим королівським маєстатом і представити наш тяжкий стан, у котрому наша родина знаходиться протягом десяти років, коли ми виїхали з того королівства і мій батько емігрував до Туреччини, і щоб ці прислані мені листи, які не могла до цього часу віддати, тепер маю можливість передати як піддана вашому королівському маєстату. Найласкавіша ваша королівська величність, щоб виконати прагнення сердець моїх батьків в службі шведському королівству, благально падаю до ніг від імені моєї матері і покійно прошу про милостиву допомогу і порятунок у нашому нужденному стані. Я сповнена віри, що ваша королівська величність виявить християнське королівське співчуття і надасть нам певну допомогу, котрої я з глибокою повагою терпляче чекаю від вельможної найласкавішої королеви, вашої королівської величності.

Стокгольм 7 січня 1731.

Королівська піддана служниця Варвара Орлик.

№ 37

1733, січня 11 (1732, грудня 31). – Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола.

«Ея императорского величества Войска Запорожского обоих сторон Днепра гетман и ордина святого Александра Невского кавалер Данило Апостол.

Старшинам рейменту нашего, в городах наших обрѣтающимся, сим нашим пашпортом: понеже указом нашим велено перевод и свод книг правных определенным к тому персонам сочинять ближайшаго ради съезду в городѣ Прилуцѣ, того рады абы товаришеви войсковому пану Василю Лисаневичу, едучому з Глухова в дом свой до Стародуба, из Стародуба в Прилуку, а с Прилуки, естли сълучай позовет в Глухов либо в Стародуб в дом свой и оттуду возвратно в Прилуку, покамест означенное діло окончится, везде давано в градских и уездных п[...] чтири и козака в проводника, приказуем.

В Глуховѣ декабря 31 дня 1732 году.

На подлинном подпис таков:

Звишеименованный гетман и кавалер рукою власною».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 184606. Копія початку ХХ ст. Внизу документа запис копіста: «Арх[ів] черн[ігівського] двор[янського] депутат[ського], зібр[ання], справа роду Лисановичів, № 404 б, аркуш 3»).

№ 38

1733, серпня 1 (липня 21). – Лист Андрія Лизогуба до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможный мсці пне гетмане и кавалер, мні милостивійший пне патроне и добродію.

Прошлого 1730-го году по чолобитю моем за степ той кропивянский, прозываемий Западня, отнятий неслушне до парафиевой маетности гсдна графа Савы Владыславича Рагозинского, был указ ясневелможности вашей до его млсти пна Горленка, хоружого войскового енералного, и до пп. бозного черниговского Сахновского и сотника иваницкого Павла Миницкого о том степу моем кріпостми и свідителми обстоятельно розыскат. О яком степу хоча и розыскали и при

том розыску разныі доводы и свидители старинныі посторонныі люде показали совістно, же тот степ тот, прозываемый Западня, ест изстари власный маетности моей села Кропивні. Однак розыску того закріпит и земли тот степу моего по показанным свидетелми урочищам от початку до конца обехат и означит за непогодами осінними и за слотами и за холодами, скоро надошытшими не могли и розіхалися. А между тим прикажчики парафіевскіі (?) (*Ічнян.р-ну*) видя в отнятіі того степу своего неслухност, сіна на оном степу моем до двохсот скирт прошлых 1731 и 1732 годов позабирали, траву стадами коней и товарами запустошуют, дубину и березняк молодой там же ро(...)* пустывшися, вирубуют. А на тое смотря и других сел, а именно гайворонскіі и дмитровскіі жители и из Самбора Великого, од другого конца тогож кропивянского степу за Терешихою могилою понад шляхами Ніжинским и Ивангородским и к вершыні річки Рубанка переступают и до степу оногo кропивянского впираютца. И по таком моем челобитю хоча послан был указ вашой ясневелможности в том же 1731 году до того ж пна хоружого енералного з товаришы, что они тому моему кропивянскому степу, прозываемого Западня, зачатый розыск совершенно докончыли и як доводы и старожылы по урочищам и прикметам старынным показали, того означили копцами по обыкновенію и дабы до разсуждения и крайней децизіі ясневелможности вашой ни з моей, ани от парафіевской стороны, того степу самоволно не пустошили и прорастуючой там дубины березняку не рубали и все тое розыскное діло и означение копцов (...)* лалис справивши порадочно за руками своїми до ясневелможности вашой. Однак и по тому ясневелможности вашой указу за (?) болізнию пна хоружого енералного и за другими ділами исполнение не учинено. Прошу всепокорне ясневелможности вашой по силі прежнего рейментарского указу подтвердит панским же указом, чтоб начатый розыск его млст пн хоружый енералный з товарищи докончили совершенно и як доводы и старожылы по урочищам и прикметам старынным показали, тое означили б знаками по обыкновенію дабы до розсуждения и крайней децизіі ясневелможности вашой ни з моей ни з их стороны, того степу самоволно не пустошили и прорастуючой дубины и березины там же не рубали. И все тое отправивши (?), оныі пнве розыскние на папері присылали розыск (?) за руками до ясневелможности вашой, понеже порішит[елним] 1728 году пунктам, данным ясневелможности вашой(...)* прикажчикам и людям маетностей великорос[сийских] пер[сон], обр[і]тающихся в Малой Россіі, быт под судом малороссийским ясневелможности вашой, так и протчійм малороссіянам. О сие прошу и паки з служебничой покорностию.

Ясневелможности вашой пна и патрона моего милостивійшого нижайший слуга Андрей Лизогуб».

(IP НБУВ. Ф. I. № 55114. Оригінал (?). Зверху документа запис канцеляриста: «Подана 12 июля 1733 року. Записав в книгу, доложит»).

№39

1733, серпня 1 (липня 21). – Лист седнівського сотника Івана Римші до гетьмана Данила Апостола.

«Ясневелможный всемилостивійший пне патроне и всенадежнійший добродію.

Обнадежен я високою милостью од ясневелможности вашой, что из сел войскових, которми владів покойний Петр Войцехович, а по нем жена его, Войцеховичовая, селцем Жабчицам (?) з двома слободками Жабчицкою слободкою да деревнею Жуковчами в сотні Киселловской албо из сел покойного Фридрикевича, пасинка Мазепиногo, которми он владів по універсалу Мазепиному, а именно селом Смячю до деревню Конопотом в сотні Седневской, да в сотні Городницкой селом Хрипковкою, а по нем жена его Фридрикевичева из сином его ж, Григорием

Фридрикевичом, владіли тими селами. А по смерті покойного Григория Фридрикевича оставшия жена его вдовствующая Тамаровна вийшла замуж за Стефана Леонтовича, неслужащого, который примандровавши из Полци, жил в дітей покойного Войцеховича, сотника седневского и воронижского, инспектором, и там з собою познавшия, оженился на Тамаровні не так [...] пристойно и по ней тими маетностями и по сю пору владіет неслушне. О чом всепокорнїше ясневелможности вашей рабско прошу з висше писанних селїц по високом своем милостывом рейментарском разсмотренїи респектом войсковим мене, раба своего, обдолжит. Что узнавши я милостивое рейментарское прїзрїние, долженствую до конца жизни своей вїрно вашей рейментарской млсти, не щадя здоровья, своего служить.

Ясневелможности вашей нижайший раб и слуга Иван Римша, седнївский».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55114. Арк. 25. Тогочасна копія).

№ 40

1734, березня 10 (лютого 27). – Шептаки. – Лист Матвія Жураковського до стародубського полкового комісара Івана Лашкевича.

«Мсці пне комисар полковий стародубовский, мой велце ласкавий блгодїтелю.

На лист в. мс. мс. пна мною сего, нижей на датї положенного, числа полученний, отвїтствую, что комисар волости Шептаковской Василь Левицкий имїється в полку Лубенском, отправляет порціони и рациони за текущий февр[уарий] мсць. А подкомисарому приказалем я, чтоб по ордеру в. мс. мс. пна на полк Ревелский собравши по расположению денги, отвозил в показанный полк Лубенский для отправления порціонов и рационев и явились б оние до товариша вашего пна Ивана Мовчана, дабы показал, в якие роти отправлят им порціони и рациони натурою или денгами. Толко ж як пред сим писалем до в. мс. мс. пнства, что биринский войт отдает на корпус Меклебургский порції и рації, а до волости Шептаковской спомоществования нїт. Теди ежели тие всі сем (?) не станут дават в волост порціонов и рационев по расположению комисарском, то сколько оний там отдает по здешнем расположению, то такое число порції и рації належит з волости знят, дабы обывателем в том тяжести не било ибо то уже якобы прибавочные зверх ордеров вших обявляя.

В. мс. мс. пну во всем доброжелателный приятель и служит готов Матвій Жураковский (..)*.

1734 году февр. 27. Шептаки».

Адреса: «Его млсти пну Ивану Лашкевичу, комисару полковому стародубовскому, моему ласкавому блгодїтелеви, подати».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52521 (Лаз.12). Арк. 80–80 зв. Автограф, завірений печаткою. Зверху документа запис: «Получен февра[ля] 28 1734 года»).

№ 41

1734, квітня 17 (6). – Глухів. – «Доношение» генерального військового суду князю О.І. Шаховському.

«(Князївський титул. – Ю.М.) Алексїю Ивановичу Шаховскому з енерального войскового суду

Доношение

Сего априля 6 д. 734-го году мнїние генерального войскового суду по криминальным ділам о колодниках батуринском жителю Матвею Сергиенку да о жителю переяславскому Федору Иванову учинено. Которое генеральный суд при сем доношенїи прилагает и просит по оному от вашего княжого сиятелства високого разсуждения и указа.

Афанасей Редищев (?).

Іван Сенявин (?).

Судия енералний Михайло Забіла

1734-го году апреля 6 дня».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54088а. Оригінал. Запис зверху документа: «1734 д. 10 апр. Записав в книгу, доложит»).

№ 42

1734, не пізніше грудня 1 (листопада 20). – Лист Фросини Горленко до князя О.І. Шаховського.

«Копия.

[1]734 году ноября 20 записав книгу доложит.

Сиятелнїйший кнзь высокопревосходителнїйший и високопочтеннїйший гспдн генерал лейтенант лейб-гвардїи конного полку подполковник ея императорского величества генерал адютант, сенатор и кавалер кнзь Алексїй Иванович Шаховский.

Многомлстивий мой гсдрь.

Прошлого 1717 году как я, нижайшая, сочеталася законним браком з Федором Андрїевим сном Кандибою, в ту пору оного мужа моего отц Андрей Кандиба опредїлил мужевї моему для промыслу и для размножения господарства денег двїсті рублей и винокурню з трома козанами. За которїе денги оної муж мой, живучи со мною, виробил в той винокурнї простого вина и перед всим сім куф и намїрил бил послат в низовий корпус до Сулаку. Но показанный мужа моего отц Андрей Кандиба, идучи в тот низовий корпус, ті сім куф двойного вина у мужа моего взял в свое відомство под таким договором: оное вино, за что продано будет, всі денги мужу моему отдат. А оное вино он, свекор мой, за что продал, я неизвїстна и за оное вино денег мужу моему ні мнї не дал. А посля того как муж мой по приказу отца своего в низовий корпус к нему ишол в 1725 году, то в то время муж мой взял з собою двойного ж вина своего собственного для продажи шест куф. Також как муж мой на дороге захорїл, то оное вино до отца своего, а моего свекра, в низовой корп (!) отослал и оное вино шест куф свекор мой продал своим шафарем в Гилянї за восїсот рублей. Которого шафара відает бунчуковий товариш Иван Констенецкїй, понеже оної Констенецкїй, будучи в низовом корпусї в походї, оного шафара в продажи того вина раховал (?). И за то вино он, свекор, денег мнї не отдал, а муж мой в той дорогї умре. И посля того как свекор мой з того низового корпуса в дом возвратился, дал толко мнї денег сто шестнадцят рублей. За которїе денги промишляючи, сама, будучи вдовою з позostalими осиротїлими дїтми моїми, виробила и накупила вина двойного девят куф. Которое вино по приказу свекра моего з его ж вином и при его ж шафару Яковцем, жителем шаповаловским, в прошлом 1730-м году для спроданя в низовий корпус послала (без бытности моего свекра моего в дому, который в то время бил в Москві, где и умре) и за ту мою двойную водку как шафар повернулся в дом, денег мнї не дано, а одобрала денги в шафара свекруха моя, Домнькїя Лизгобувна Андеева Кандибина, и ннї за всі више показаннїе куфї двойного вина денги оная свекруха моя удержит напрасно у себе и с тими користуются. А я по смерти мужа моего, оставши з осиротїлими дїтми двома снами и двома дочерми, не имїю никакова опредїления з собственного своего движимого имїния, от отца моего мною внесенного, оних снов моих и дочерей по смерти мужа моего воспитала (?). А что живучи совокупно с мужем моїм и по смерти его сама доробила и нажила, оним не владїю. А ннї имїючи в совер(ше)нном возрастї дочер старшую, как случится браком оную сочетат, а синов до училищ произвест весма за что не имїю. Того ради всенижайше вашего високняжого сиятелства прошу да повелит ваше сиятелство више показанную свекруху мою в енералную войсковую канцелярию сискат и по силї премошнїйшого ея императорского величества указу сего 1734 году августа 8 д. состоявшогося, млстивїйшее третейским судом учинит

разсмотрение и рїшение, а снї мої о отчїзнї своей правильной и наслїдной по отцу их належащой за совершеннїм своим возрастом, где надлежит, будут бит челом.

Вашего висококнжого сїателства нижайшая раба

Вмїсто жени своей Ефросимїи Горленковой муж еї, бунчуковїи товариш Антонїи Милорадович по прошенїю ея руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55065. Тогочасна копія. Запис іншою рукою внизу документа: «записано в книгу 3000»).

№ 43

1735, квітня 28 (17). – Погар (?). – Купча.

«Року тисяча сімсот тридцат пятого мсця априля сегомонаддесят дня.

На урядї ея императорского величества самодержїци всероссийской городовом погарском пред нами, нижей подписавшимися врядовими особами, ставши персоналне Евдоким Клюванїж, житель погарский, слюсар войсковїи, з женою своею Пелагеею Василиевою дочерю Пражикиною сознали явно, ясне, доброволне, а не примушонне, что імїючи он, Евдоким, приданное за женою своею в деревнї Долботовї, ннї под видїніем почепского правления зостаючее, селїдебное дворовое мїсто и гуменнїи пляц з огородом, з одной стороны Кондрата, а з другой Радка, и тєстерїну (?) поля во всїх змінax (?) и з сінокосами, к тому полю надлежащими, дїдом жени его, Евдокима, Григорїем Пражикою, товаришем войсковїим сотнї Погарской, купленное и купчїм писмом от уряду полковника стародубовского Тимофея Алексїевича укрїпленное, а помянутїм Пражикою и его наслїдниками и им, Евдокимом, з женою его Пелагеею до сего времени безпрепятственнo владїемое ж, з доброй своей воли и без жадного чїего-нїбудь принужденїя по согласїю жени своей, дїтей и родственнїих продали в вїчное держанїе пустили, жаднїи сїли права и посессїи в себї не оставляючи, близкому своему сродственнику атаману городовому погарскому пану Афанасїю Беляю за истотную сумму денег личбї российской рублїей за тридцат, равно и всї такие сполна отобравши своими руками денгї и крепость подленную на тое владїніе ему, пану Беляю вручївши, при том їзреченїе таковое учїнили, что до вишьшенанписанного проданного ими грунту не повиннї они будут самї, тако их дїти, близкїе и далекїе свойственнїе, жадной чїнїти претенсїи и в свободном владїнїи чїнїть труднїости и препятствїя вїчными часї. Но подають в оном грунтї волю и сїлу таковую, їж волю ему, пану Беляю, владїть, женї и дїтям и по нем будучїм наслїдником, яко своим власнїм и диспонувати, кому хотя дати, продати, заменяти и ко найлутшему употребїти ужїтку, и еслїбы ему, пану Беляю, в свободном владїнїи того проданного им грунту імїл хто-нїбудь чїнїти труднїость и препятствїе, то они імїють его от того по своим давнїм крепостям охраняють, обороняють, защищать и нї до какїих проторов и убїтков не допуцать, толико разов, сколько бї того показпала потреба. Яковое свое сознате и обязательство просїли нас, уряду, дабї бїло и в вїчїстїе книгї мїскїе погарскїе вписано. Мї прето, уряд, слушаая означенїх лиц и куплю доброволную, опрїдїлили согласнo, як вишьписанное их продажное сознате, так імїющоую в нїх полковника стародубовского Тимофея Алексїевича крїпость, для впредь будущїх времен в книгї мїскїе погарскїе вписать, а ему, пану Афанасїю Беляю, як самую подлїнную крїпость, так їзясненнаго их продажного сознаты велїли з книг погарскїх вечїстїих на вїчное и неотмїнное владїніе за руками нашими врядовїм и печатнo випїс видать. Которая и видана, еже учїнено.

Року, мсця и дня вишьписанного. Сотнїк наказнїи погарский Кирилл Панюшка.

Клим Пісоцкїи, воїт мїскїи погарский.

За писаря правящїи сотенного Стефан Кашуба».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 18460а. Копїя ХІХ ст. Внизу документа запис копіїста: «Рум[янцевская] оп[ись], п[олк] Старод[убский], с[отня] Бакл[анская], т. 96»).

1738, березня 8 (лютого 25). – Глухів. – Указ ГВК.

«Указ ея императорского величества самодержици всероссийской з войсковою енеральной канцелярії енеральной малороссийской старшині, сотникам малороссийских полков и всім, кому о том відать надлежало б, чрез сие объявляется, иж бунчуковий товариш Алексій Есимонтовский сего февраля 10 д. доношением своїм в енеральную войсковую канцелярию поданным, между протчіим представляя о многих вірно показуемых к всероссийскому ея императорского величества престолу службах его, от оних за старост літ его и весма крайнюю драхлость требовал увольнения с прошением на місто его к отбуваню войсковою службы снам его определения. А понеже и в енеральной войсковою канцелярії усмотрена оною бунчукового товариша Есимонтовского весма старост літ его и что за драхлостію в отбиванию службы войсковою крайное немощество, а по справки сини его, Есимонтовского, Василь и Федор дійствително службу войсковую отправляют. Того ради сего февраля 24 д. по ея императорского величества указу и по определению енеральной войсковою канцелярії яко оный бунчуковий товариш Алексей Есимонтовский за старость літ его и драхлость от службы войсковою до конфирмації, кто впредь на містцу покойного генерала и кавалера князя Борятинского, главным командиром будет определен, уволен, так велено оному ж бунчуковому товаришу Есимонтовскому на оное от службы его уволене сей ея императорского величества з войсковою енеральной канцелярії дать откритий указ. Чрез который предлагается: дабы енеральная малороссийская старшина полковники, полковая старшина и сотники о уволеніи его, бунчукового товариша Есимонтовского, от службы войсковою відали и к никаким посланкам и в походи войсковие нарядам и ділам употреблять его не дерзали. Он же, бунчуковий товариш Есимонтовский, за прибытием главного иміючого быт определенно по силі именного ея императорского величества указу в енеральной войсковою канцелярії командира для взята на оное от службы его увольнения апшиту в енеральной войсковою канцелярії должен явится. Генеральной малороссийской старшині, полковникам, полковой старшині, сотникам и всім, кому надлежит о том відат, и чинит по сему ея императорского величествауказу неотмінно.

Дан в Глухові 1738 году февраля 25 д.

Кнзь Осип Щербатов.

Іван Сенявин

Андрей Маркович.

Михайло Забіла.

Войсковый старшый канцелярист Андрей Безбородко.

Канцелярист Афанасий Лиевыцкий».

(IP НБУВ. Ф. I. № 52564. Арк. 178 – 179. Оригінал, завірений підписами і печаткою).

1741, травень. – Глухів. – Чолобитна.

«Всепресвітлійший державнійший великий государ император и самодержец всероссийский государ всемилоствійший.

Бют челом бунчуковий товариш Алексій Есимонтовский да вдовствующая обозная полковая стародубовская Мария Афанасиева Есимонтовская, а в чем наше челобитие тому слідуют пункты:

1

В прошлом 727 году в октябрі мсці подано от нас, нижайших, в канцелярию бившого тогда тайного совітника и міністра Наумова челобите в том, что по виданному полковника стародубовского Леонтия Острянина в прошедшем 1660-м

году з відома гетмана Бруховецького покойному отцу нашему Ивану Есимонтовскому за служби его фундушовому універсалу на заняте греблі и построение млина на річкѣ Воронусі в Мглинском уезді, нижей села Шуморова своим власним коштом. Которим млином нісколко літ отец наш владіл и користовался безпрепятственно.

2

А когда тот фундушовый універсал утерался бил, тогда полковник стародубовский Петро Рославецъ, злбствуя на отца нашего, якая его злоба в прежнем нашем челобитію выражена, занял новую греблю близко старой отческой нашей греблі, якая и понні иміється, и построил рудню, а отца нашего греблю и млин затопил, надіючися, что отц наш, будучий от него посланным в военное время в Вилню, оттудова не возвратится.

3

Которую рудню по взятю его, полковника Рославца, в Москву и на Сібір в ссилку як и иншие его ж, Рославца, добра, гетман Самойлович отобрал под свое рейментарское владіние.

4

А потом как покойний гетман Скоропадский отдал князю Меншикову Почеп, тогда и оний млин завладін к Почепу и донні зостаєт во владінії почеповском и в ту пору нам, нижайшым, невозможно было под силною рукою князя Меншикова онаго млина, хотя и вынашолся вышеупомянутый фундушовый універсал, доходит.

5

По якому нас, нижайших, поданному челобитію, хотя в тих же канцелярії и діло произведено было и указ за рукою вышеупомянутого мі[ні]стра Наумова к посланному тогда для описі в города Почепа подполковнику Сухареву отправлен был о учиненіи тамо слідствия против челобитя нашего, который указ и нні в нас, нижайших, иміється.

6

Токмо помянутый подполковник Сухарев с моім указом за отездом его с Почепа в Глухов розміновался, а потом за скорим выездом в Москву на коронацію блаженния и вічнодостойния памяти великого государя Петра Второго, императора и самодержца всероссийского, з Глухова міністра Наумова и за невозвращением его оттудова в Малую Россию, яко за бывшими понизовними и недавно наступишыми походами полскими и турецкими, произведенное діло и сее время не окончено слідствием и рішением.

7

А всемилостівійшими вашего императорского величества повелено указами напрасно отобранние маетности и другие владіния послушным докуч(...)* по-прежнему отдават челобитчикам во владіние их.

И дабы высочайшим вашего императорского величества указом повелено было против сего рабского нашего челобитя учинит слідствие, а по слідствіи крайнее рішение по указам вашего императорского величества безволокитно.

Всемилоствійшій государ просим вашего императорского величества о сем нашем челобитіи рішение учинит. Сие наше рабское челобите гдну генералу-аншефу кавалеру и Киевской губернії генерал-губернатору Михайлу Ивановичу Леонтиеву в енеральную канцелярию.

Писано сие челобите 1741 года мая.

К сей челобитной бунчуковий товариш Алексій Есимонтовский, а вмісто его племянник Иван Есимонтовский руку приложил. К сей челобитной вмісто вдовствующой обозной полковой стародубовской Маріі Афанасиевой

Есимонтовской сн ея, войсковий канцелярист Иван Есимонтовский, руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52571. Арк. 178–179. Чернетка (?). Текст, виділений курсивом, у документі закреслений. На маргінесі запис: «Енералной войско-вой канцелярії старший канцелярист Матвій Холодович»).

№ 46

1743, червня 29 (18). – Чарцев (?). – Лист Фросини Іванівни Лашкевич до чоловіка (Івана Семеновича).

«Любезнійший мой сожителю Иван Семенов.

Желаю вам много літ о Гспді здравствовать.

На присланное от вас сего июня 15 д. ко мні писание чрез сие обявляю, что по полученіи оногo от вас оногo писания по требованию вашем, хочай немалое имію я старание по писанию прислать копию також за непочтением вами его чести пна Даниїла Короткого, то діло в продолжение произошло и яком непочтении вашим и сами вы изволите заблагоразсудить, что он вам не подданий и не хлопец, однако ж чрез многие труда мої то изділос (?). Посилаю вам кумкою (?) з сообщением копії універсалу в полковой стародубовской канцелярії, сочинив при сем до вас для подачи оногo в войсковую енералную канцелярию отсилається, а что удержали мене своим писанием, что (?) до Киева нехай, а по се время уже б ис Киева повернулася. А что пишете в Глухові (...) *побуват, то и сами знаете, что немалый буде врон. Одно, что не щим и не на чом ехатъ, а я за своей близнию и в двори ходит не могу, а ваши четовники щодня в Глухов едут да и з двора не ручатца. При сем вам доношу, что повіренний за ділом (...) *нашим в сотенной канцелярії ходит и у полковой канцелярії ніт затим, что вірующим челобитием при ділі мні ніт, а другое и не принимают; а отказала полковая стародубовская канцелярию, что на сторони повіренного поставит, а не канцеляриста. И затім діла наши в полковой канцелярії спят, а вы на их, чатовников, не сподівайтесь, як вам Бг по-може, управляйтесь и молю (?) понуждайте, чтоб за ділом ходив и чтоб тому ділу конец бьв.

Вам, моему сожителю всего добра желающая сожителница, ваша Евфросиния Иванова Лашкевичова.

1743 году июня 18 д. Ярцев (?).

Адреса: «Его млсти пну атаману городовому стародубов[скому] Ивану Ласкевичу, в Глухові надлежит подать покорно».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55114. Арк. 107–108. Оригінал).

№ 47

Не раніше 1735 р. – Чолобитна селян с. Крюківського пану Корецькому.

«Копия.

Блгородний мсці пне Корецький, милостивійший нам добродію.

Жители села Нижного, поддание бунчукового товариша пна Андрея Миклашевского, не от тепер в наших власних круковских кгрунтах випустошили бортного дрвя, так и нині пустошит не престают. К тому же пчолы в деревы ншом старовічном насилно дерут, да и вашого блгородия купленного дерева от їх спустошення мало число зосталос. Ибо природное от дідов и от отцев наше бортное дерево позаходили и з наме наше постісовавши, свое и панское понаводили и сами на свою потребу рубают и чужосілцям заводят. Яко и тепер лісничы, Швербин братанич, чубковскому продал сосну нашу нам, которою поймали и коня для улики оногo взяли и держим до указу. А оние нижневці, Швекба з товарищи, ні в дідов ні у отцев наших в Истровщині отчини, ні залазов (?) не куповали, но за позволенем покойного пност (?) Миклашевского ходят. Которие отнявши нашу

деревню Круковську, пожні наши около Истровки закопав, где и дерево наше, и оним нашу отчину казал ходити, мовячи: «ви, круковці, сами всей свои Истро-вищини не сходите, нехай мої нижневці ходят вам в помоч, а пожні ваши перед вами». А тепер не толко що от пожен отбили, но отчину всю за(...)* знамями (?), а послідное нам спустошили, закрадаючи, что нам вже заперво и проход отцевни кгрунт от цих ест, понеже и прошлого года войт наш в Пухлиці вез сіно и голобля зломалася витял, толко на оголоблю. В которого коня таляров десят дано выпро-сили (?) да и по сию пору в нашем же грунті взятий за оглоблю и пропал и инчих кривд немало ест, якие на реестры прилагаем. Того ради о сем вшему блгородию донося, просим на означенних нежневцов за таковые от них нам показанние оби-ди, где надлежит, просит з них справедливости.

Блгородия вашего нижайшие поддание ваши круковские уварові (?) ишукові (?) подножки.

(ІР НБУВ. Ф. І. № 53268. Тогочасна копия. Запис на звороті: «Копия круковских челобитной о кривдах от нижневцов»).

№ 48

1749, квітня 6 (березня 26). – Переволочна. – Свідчення на суді отамана с. Мартинівки та Андрія Лизогуба.

«Року 1749 марта 26 д. истец атаман мартиновский Кондрат Росушка с това-рищи в суді енералном сказкою показал, что жадних писменных крепостей на спорний степ мартиновский з Андрієм Лизогубом не иміют, а иміют свідетелей посторонних людей: в Гайвороні Івана Горлача, Ярему Яременка, Яцка Риленка, Хведора Сидоренка и протчіх тамошних жителей; в Дмитровці хоружий сотен-ний красняцкий Івана Белецкий, Ярема Белецкий, Петро Довженко, Иван Жован-ик и на протчі. О том же відом добре чернець Пироцкий, которий живет у скит-ку под Моровском. К сей сказки по прошению атамана мартиновского Кондрата Росушки вмісто его Григорий (...)*сний руку приложил.

Того ж марта 26 отвітчик Андрей Лизогуб в суді войсковом енералном сказ-кою объявил, что на вишепомянутый з мартиновця[ми] спорний степ при собі жад-них крепостей не иміет, а якие иміет, то в дому, и оние ообявит иміет в суд е-нералний, повернувшись з дому по святых воскресенских. Да зверх крепостей иміет свідетелей, что тот степ не мартиновский, але кропивянский, именно Стефана Стецку, старосту чеховского, жителя роменского, Быченка, Стефана Костенецко-го, жителя конотопского, сотника вертіевского, синов его двох, а як по имени не знает прозванием Гузенка, Семена, сотника роменского, атамана кропивянского с товарищи.

К сей сказке Андрей Лизогуб руку приложил.

В книгі порядку в артикулах права майдебурского написано на листі 18:

Свідителство свідетелей не важит ничего, аж первіе присягою, а на свідители хто зсилається, если не доведет, упадает в своей річи; а в книзі порядку в части третей о свідителях на листу 133 написано».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 55115. Арк. 88. Оригінал).

№ 49

1752, червня 8 (травня 28). – Глухів. – Універсал гетьмана Кирила Розу-мовського.

«Копия.

Граф Кирил Разумовский, гетман и кавалер.

Гспдам генеральной старшині, в ншей генеральной войсковой канцелярії при-сутствующим.

В приезд нш нинішний чрез город Батурин от многих сотні Бахмацкой козаков

подани нам на тамошного сотника Андрея Барановского о разних непорядочних его поступках и что в пяні будучи, чиня козакам смотр и экзекуцию, разгони́л их и о протчем прошения. А к тому еще ими сами по битию его тамо с командою персонално виділи, что он, Барановский, в трезвости не бивает, но всегда пян. Послідовательно, ежели он в в присутствіи ншем от пянства не воздержался, то паче, находясь в сотні при команді и не видя над собою командира, которого опасатся должно, от того пянства удержатся не может и видя ми, что на его, Барановского, за его невоздержное пянство до правленіи (?) по чину его діл положится крайне не можно. А в разсужденіи того, что сотні без настоящего командира пробуть не лзе, повеліли его, Барановского, за ті худие его поступки от команди отрішив, на сотничество бахмацкое первіе козакам той сотні вибрат волними голосами кого из достойних и в верности неподозрительних людей дву или трех члвк. А потом полковой канцеляріи оние вибори разсмотрів, за аттестатом тех обраних кандидатов прислат к нам ко усмотрінію и определению, почему сего мая 26 по данном нам за руками полковой ніжинской старшины и сотников того полку доношеніи написано, что в силе оногo ншего повеліния сотні Бахмацкой старшина, атамани курінние и сілские и радовие козаки в полковую ніжинскую канцелярію сего течения 23 доношением представили яко на місто отрішенного сотника бахмацкого Барановского волними голосами с общого согласія выбрали они на бахмацкое сотничество войскового канцеляриста Кирила Забілу да атамана бахмацкого курінного Еска Кириченка и просили (...) * о том к нам ко определению они ж, старшина полковая и сотники, аттестуя, что ті вибранные на сотничество бахмацкое кандидати люде добрие, постоянние, в вірности ея императорскому величеству не подозрительние и того чина сотничого достойние, требовали об определеніи одного оних кандидатов в настоящие сотники Бахмацкой сотні ншего разсмотренія. При чом и оние кандидати персонално ко усмотрінію ншему были представлени И понеже ми з оних представленных кандидатов усмотріли в том сотничом чину за достойна бит в службі войскового канцеляриста Кирила Забілу (которий в службі войсково́й у діл войсково́й енеральной канцеляріи в числі войскових канцелярист находится з 745 году добропорядочно) и призирая на то, что предки его, Забіли, во всякой вірности и в разних знатних чинах службу войсковую в войску малороссийском отправляли, того ради оной Кирило Забіла от нас настоящим бахмацким сотником определен и на то дан ему обикновенний універсал, а вам о том ко видінію чрез сие знать дается.

З Борзни 1752 году мая 28 дня.

В подлинном подпись: по сему гетман граф К. Разумовский.
войсковий канцелярист Лаврентий Вертелецкий.

(IP НБУВ. Ф. I. № 55150. Тогочасна копія. Внизу документа написано: «Такой подлинной ордер в содержание принят, войсковой канцелярист Иосиф Туманский июня 30 1752 года»).

№ 50

1753, грудня 22 (12). – Городище. – Лист Анастасіі Миколаївни Савич (Ханенко) до чоловіка Петра Федоровича Савича.

«Петрусенку серце.

Пушченое письмо ваше з Кривця, сего декабря 7 получила я 11 числа в Городищі. При котором писмі сообщен мні и реестр от вас о разном скоті, иміющемься в Кривці и в Рудні. Что ж вы требуете в том же своем писмі присилки бабы нашей в Кривець чрез сії ж подводы, оная по требованию вашему отпускается, а при отпуски, что там приказано от мене ділат за прибытием ея в Кривець и как оная вам обявит, то и вы, там же будучи, приказ свой отдайте, чтоб ко отправлению того діла спомоществование ей во всем чинено было. За присилку сорока яблок

вам благодарствую, которые я при писмі вшем исправно получила. Тут же уведомляю вас, что я по блгости Бжией начала почасті отмагатис и как от кашлю за присилкою от вас лікарства з Стародуба чрез Гордиского (которое я по прескрипції медика Копса употребляла), так и от других немощей свободившись, поклон вам свой засилаю, желая и вам здравствовать. Міді в ярмарку погарском я не купила для того, что по окончанії ярмарку нами возвратившис уже з Погара, получила письмо и потому другий раз уже не слідовало мні за помянутою мідю ездить. В протчем желая вас при добром здравії в скором времени видіть в Городищи, навсегда остаюсь вам вседоброжелательная сожителница ваша Анастасия Николаевна.

1753 году декабря 12 д. 1755 году. Городище.

При писмі вашем получила я карту, в которой ніякогось трактamentу требуете от мене за прибытием вашим в Городище. То я бы вам советовала впредь так не писат для того, чтоб иногда не пришло в руки чужие якие и чтоб не следовало к посміянію вашему, дружески советую.

Р. S. Что ж от мене приказано бабі ділат за прибытием еї в Кривець, о том вам объявляю, а именно уток сто зарізати, пятьдевятъ способних на плод оставит, гуси пятьдесят зарізат же, а сорок на плод оставит, кабанов дванадцят убить, а пять до прибытия ншего в Кривець оставит. И когда со всім управитсья, то нехай и кужель прядет. Да что от пнеї дано вам рубль денег для покупки лиону, то оногo рубля здержте на лион, а болие не купуйте для того, что де невеста дешево и там лион продается. Извѣстно мні учинилось, что там у вас риби весма довольно наловлено. Толко ж вы в гостинець мні и маленкої ни одной риби не прислали. Которої я в скором времени присилки ожидат буду. Тут же и шору надобную вам посылаю».

Адреса: «Любезному моему сожителеві Петру Федоровичу Савичу подати в Кривці».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52521. Арк. 157–158. Оригінал. Запис: «Получено 1753 году декабря 14 д. чрез подводчика кривецкого»).

№ 51

1755, жовтня 2 (вересня 21). – Городище. – Лист Миколи та Юлії Ханенків до зятя й дочки.

«Любезнійшие діти наши Петр Федорович и Анастасия Николаевна.

Письмо вше от 14-го числа сего мсца з Загоровки писанное, получили мы вчора. Из оногo уведомившись о добром здоровї обоїх вас, також з дому вшего кривецкого о дочері вшей, а нашей любезной внучки Юліані Петровні, что и она по блгости Бжией в добром здоровї обрїтается, непомалу обрадовалися, о чем и впредь таковые блгополучные от вас відомости получают желаем. А о себї объявляем, что и мы со всіми дітми ншими и внуком Федором по се число в живых обрїтаемься, впредь же как воля Бжея об нас соблгоизволит. Мы ж при сем желая вам навсегда доброздравственнаго и блгополучнаго поведения при ншем блгословенїи, пребываем.

Вам вседоброжелательные отц Николай Ханенко, matka Иулиана Ханенкова.

Сентября 21 д. 1755 году. Городище».

Адреса: «Любезнійшим дітям нашим Петру Федоровичу Савичу и Анастасїі Николаевні Ханенковні подати в Загоровці».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 52521. Арк. 161. Оригінал. Запис: «Получено в хуторі Зарукавном чрез кривецких подводчиков 1755 году сентября 29 д.»).

1757, грудня 22 (12). – Глухів.- Універсал гетьмана Кирила Розумовського.
«(Титул. – Ю.М.)

Гспдам генералной старшини, полковникам, а особливо полковнику нежинскому, старшине полковой, сотникам того полку, а паче сотні Бахмацкой сотенной старшине, атаманам з товариством и войтам из посполством и всім кому о сем відать надлежит, обявляється: войсковий канцелярист Михаїл Янович поданим нам доношением представляя, яко предки его по жизнь свою служили всероссийскому ея императорского величества престолу. Которим подражая, и он находится в службе при генералной канцеляриі в званні войскових канцелярист, исправляя поручаемые ему дела по присяжной должности верно, просил респектом тех его предков его служб об определении его полку Нежинского в сотню Бахмацкую (которая де ныне за переходом тамошнего сотника в сотню Борзенскую состоит на вакансии) в чин сотничества нашего рассмотрения. И понеже за определением от нас бывшего в означенной сотні Бахмацкой сотника Кирила Забіли в Борзенскую сотню сотником та Бахмацкая сотня состоит нині на вакансі, того ради ми по данной нам от ея императорского величества власти респектом служб предков и самого его, Яновича, в канцелярском званні отправленных трудов определяем его, Яновича, в ту Бахмацкую сотню сотником, утверждая его в том сотничом чину сим нашим універсалом и предлагаем признавать его, Яновича, за настоящего бахмацкого сотника (в котором чину в верной ея императорскому величеству службе он к присяге zde приведен). От полковой же нежинской канцеляриі за обявлением оной сего нашего універсала команду и короков сотенные ему, сотнику, поручить; последовательно сотняне той сотні, яко то старшина сотенная, атамання и рядовые козаки, також и войти с посполством должныствуют оному сотнику во всем том, что к служб ея императорского величества и к общенародним указным повинностям принадлежит, быть послушными и он, оний Янович, комендиру своему полковнику нежинскому и старшине полковой иміет быть послушным и козаков сотні своей содержать всегда в исправности и в случающихся роправах поступати справедливо, доволствуя всякого сатисфакциєю по правам, для чего и сей універсал за подписание нашим и за национальной печатью ему, сотнику Яновичу, дан в Глухове декабра 12 д. 1757 (?) году.

В подлинном тако:

Гетман граф К. Разумовский».

(IP НБУВ. Ф. I. № 55152. Тогочасна копія. Внизу документа намальоване коло, всередині якого написано: «місто национальной печати», а також нижче вміщено запис: «Свідетельствовал с подлинной полковий писарь Яков Почека»).

1760, березня 7 (лютого 24). – Стародуб. – Лист Івана Сахновського, чернігівського полкового обозного, до стародубського обозного Павла Скорупи.

«Высокоблагородний и достойнопочтенний гспдн обозний полковий стародубовский, милостивий гсдрь мой.

Ордером з канцеляриі генералной войсковой артилеріі предложено от артилеріі полковой чернігівской при нарочних отправить к вашему высокоблагородию, в стародубовских сотнях прежде определенных к походу лошадей двадцати одной, коі определени з полковой чернігівской артилеріі в стародубовскую полковую артилерию (який вибор лошадям чинен и описан нарочно присланным бывим економом генералной артилеріі Віларовским) под музыку полковую под трох трубачей три лошади, под одного сурмача одну лошадь, под довбиша з літаврами одна ж лошадь, да под походную канцелярию и под вози з харчевыми припаси

лошадей три, итого восем лошадей. По отводи и отдачи тех лошадей взять росписку и за отправлением оних репортовать немедленно в канцелярию генеральной войсковой артиллерии. За силу одного генеральной артиллерии канцелярии ордера чрез нарочных пушкаря полковой черниговской артиллерии Евдокима Котляренка и приу(...)* гармашах к вашему высокоблагородию в Стародуб отправлены, в приеме которых благоволите ваше высокоблагородие приказать дать росписку. В прочем при отдачу моего поклона желаю благополучной дороги.

Вашего высокоблагородия млстивого гсдря моего доброжелательный слуга Иван Сахновский, обозный полковий черниговский.

1760 году февраля 24 дня. Чернигов».

(IP НБУВ. Ф. I. № 52521. Арк. 178–179. Оригінал. Дописано зверху: «Получено 1760 году февраля 27 дня в вечеру. Записав, доложить»).

№54

1760, березня 11 (лютого 28). – (?). – Лист Олександра Лачинова до матері Анастасії Степанівни.

«Матушка Настасья Степановна.

Поверте, что я вас почитаю и дай Бже, чтоб я в прямом деле доказать мог вам мое почтение. А что ныне не бывай ей! Было нелзя. А когда Бог допустит после праздника долг мой исполню. За лошадь, матушка, благодарствую. Плотников пришлю скоро. Затем пока жив ваш млстивая гсдрня моя покорной слуга Александр Лачинов.

(...)* вам что-нибудь о нашей (?) сестрице

Февраля 28 1760 м. Воронков (?).

Адреса: «Ея высокоблагородию млстивой гсдрне моей Настасье Степановне Лукашевой».

(IP НБУВ. Ф. I. № 52521. Оригінал).

№ 55

1771, грудень. – Батурин. – Відомість батуринського земського суду про судові справи цього року.

«Ведомость.

В Малороссийскую коллегию от суда земского повета Батуринского за нні изшедшее осінние сентябрьские роки, сего 771 году сентября от 7 числа начавшиесь и по декабр мсц 21 числа сего ж году окончавшиесь, с показанием сколько в оних роках исковых челобитческих дел в тот суд земский вступило и сколько всіх рішено, а сколько зачем не рішено, також сколько по прежде посланным відомостям значитя дел в тех роках окончено под сим значит 1771 году декабря.

1771 году мсця сентября вшедшие Которие рішены, а которые зачем не рішенни

Дело по иску асаула сотенного Поповского Ивана Клименка на значкового товариша Матвія Лащовского о должних денгах

рішено

Дело по иску значкового товариша Антона Косача о брані его якобы отставным капралом Радионом Кузминим и о прочем.

Остается без вслушання по нехоженню челобитчика

Дело по иску козака сотні Новомлинской жителя села Головенского Михайла Чортенка о завладеніи козака головенского Василя Травы отцем Романом Травую огорода.

Рішено

Дело по иску намісника новомлинского Евстафия Федоровича на жену умершого асаула сотенного новомлинского Пендюховского Анну Пендюховскую о гвалтовном якобы заграбленіи вола.

Остається без вислушання по нехожденню челобитчика

Дело по иску священника батуринского Василия Джунковского и брата его Григория на намісника батуринского Ивана Джунковского и братовую их Анну, по второму мужу Стефановскую, о розділки между ими отческих добр.

Рішено

Дело по иску значкового товариша Антона Косача на козака митченского Василя Евтуха якобы о заграбленіи коровы и о протчем.

Остається без вислушання.

Дело по иску его ж, Косача, на вакансового сотенного атамана Ефима и брата его козака Якова Якубинских о должних якобы отцем их Якубинских денег.

Остається без вислушання

Дело по иску козаков сотні Первоборзенской Кирила и Якіма Заїк на козака той же сотні Ивана Заїку о завладініи якобы поля.

Остається без вислушання».

(IP НБУВ. Ф. I. № 54041. Оригінал(?)).

References

Kyievo-Mohylianska Akademia v imenakh XVII–XVIII st. [Kyiv Mohyla Academy in the names of 17th–18th centuries]. (2002). Kyiv, Ukraine.

Mytsyk, Yu., and Tarasenko, I. (2017). Z novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny (XVII–XVIII st.) (chastyina 8) [From new documents to the history of the Siverian region (17th–18th centuries) (part 8)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 6, 89–127.

Mytsyk, Yu., and Tarasenko, I. (2018). Z novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny (XVII–XVIII st.) (chastyina 11) [From new documents to the history of the Siverian region (17th–18th centuries) (part 11)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4, 63–93.

Umanets, F. (1897). Getman Mazepa [Hetman Mazepa]. Saint Petersburg, Russian Empire.

Universaly Ivana Mazepy [Universals of Ivan Mazepa] 1687–1709 (2002). I. Butych (Ed.). Ch. I. Kyiv–Lviv, Ukraine: NTSh.

Universaly Ivana Mazepy [Universals of Ivan Mazepa] 1687–1709 (2006). I. Butych (Ed.). Ch. II. Kyiv–Lviv, Ukraine: NTSh.

о. Мицик Юрій Андрійович – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трохосвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

pr. Mytsyk Yurii A. – Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Scientist at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatyetska Street, Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

Тарасенко Інна Юрївна – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трохосвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна)

Tarasenko Inna Yu. – Ph.D. in Historical Sciences, Research Fellow at the M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian Archaeography and Source Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine (4 Trokhsviatyetska Street, Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: innatarasenko86@gmail.com

**FROM NEW DOCUMENTS TO THE HISTORY
OF THE SIVERIAN REGION (17TH–18TH CENTURIES)
(PART 19)**

*The purpose of this publication is to introduce into scientific circulation important documents created by Hetmans of Ukraine Ivan Mazepa, Danylo Apostol, Kyryl Rozumovsky, a number of colonels and other officers of the Hetmanate. Their publication allows to supplement the “Ukrainian Diplomaty of the 16th–18th centuries», and the publication of the latter is one of the urgent tasks of Ukrainian archeography. Various business documents of the Hetmanate (merchants, complaints, etc.) are also published. In addition, the information capabilities of these sources are analyzed, especially valuable evidence is identified. **The scientific novelty** is closely related to the above purpose, as for the first time archival, unpublished sources are introduced into scientific circulation, which are stored in the collections of the Institute of Manuscripts of the V. I. Vernadsky National Library of Ukraine, National Museum of History of Ukraine, archives of Poland (Archive of the Main Acts of the Ancients in Warsaw, Czartoryski Museum in Krakow). For the first time important facts from the socio-economic, military-political, church history of Ukraine of the last quarter of the 17th–18th centuries are established, the activity of judicial bodies, everyday life of the Ukrainian people is considered. As a result of the research, knowledge about the military actions of the time of the Ruin, Chyhyryn campaigns, diplomatic activity of Hetman Ivan Mazepa, participation of Ukrainians in the campaigns of the Russian army of the 18th century was supplemented.*

A group of documents concerning the Starodub region is especially important. This ethnic Ukrainian land is now part of Russia and everything possible is being done there to erase the memory of its historical affiliation. In Ukraine itself, the history of the Starodub region has not been studied for a long time and now these studies are just beginning.

Key words: universal, letters, hetman, Church, merchants.

Дата подання: 16 травня 2020 р.

Дата затвердження до друку: 25 червня 2020 р.

Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 19). *Сіверянський літопис*. 2020. № 3. С. 61–103. DOI: 10.5281/zenodo.3949792.

Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., and Tarasenko, I. (2020). Z novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny (XVII–XVIII st.) (chastyna 19) [From new documents to the history of the Siverian region (17th–18th centuries) (part 19)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 3, 61–103. DOI: 10.5281/zenodo.3949792.